

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
AK. GOD. 2015./2016.

ANA RIBARIĆ

OSCILACIJE U KORIŠTENJU USLUGA GRADSKE KNJIŽNICE
RIJEKA KAO POSLJEDICA INFRASTRUKTURNIH PROMJENA

DIPLOMSKI RAD

OPATIJA, 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
AK. GOD. 2015./2016.

ANA RIBARIĆ

**OSCILACIJE U KORIŠTENJU USLUGA GRADSKE KNJIŽNICE
RIJEKA KAO POSLJEDICA INFRASTRUKTURNIH PROMJENA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Ana Barbarić

Katedra za bibliotekarstvo

Opatija, 01. listopad, 2016.

Oscilacije u korištenju usluga Gradske knjižnice Rijeka kao posljedica infrastrukturnih promjena

Sažetak

Infrastrukturna dekapacitiranost nameće se kao dugogodišnji problem Gradske knjižnice Rijeka. U radu se na konkretnim primjerima dokazuje utjecaj infrastrukturnih promjena na korištenje usluga Knjižnice. Osnovna je intencija rada prikazati infrastrukturu kao bitnu sastavnicu za uspješno funkcioniranje knjižnica te predstaviti potencijalnu infrastrukturnu perspektivu neophodnu za razvoj Gradske knjižnice Rijeka.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Rijeka, infrastrukturne promjene, knjižnični prostori

Oscillations in using the services of Rijeka City Library as a result of infrastructural changes

Abstract

Infrastructural undercapacity is a long- time problem of Rijeka City Library. This paper uses concrete examples to demonstrate the effect infrastructural changes have on the use of Library services. The main intention of the paper is to show infrastructure as an essential component in successful library functioning and to present a potential infrastructural perspective necessary for the development of Rijeka City Library.

Keywords: Rijeka City Library, infrastructural changes, library facilities

SADRŽAJ

Stranica

1. UVOD	1
2. INFRASTRUKTURA KAO BITNA SASTAVNICA USPJEŠNOG KNJIŽNIČNOG DJELOVANJA.....	4
2.1. KNJIŽNICA KAO KULTURNA KONSTRUKCIJA	4
2.2. OBLIKOVANJE KNJIŽNIČNIH ZGRADA	6
2.3. MEĐUODNOS FIZIČKOG I VIRTUALNOG PROSTORA	8
3. UTJECAJ INFRASTRUKTURNIH PROMJENA NA UČESTALOST KORIŠTENJA USLUGA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA.....	10
3.1. PROSTORNA ORGANIZACIJA KNJIŽNICE	10
3.2. PRESELJENJE OGRANKA „DRENOVA“ NA NOVU LOKACIJU.....	14
3.3. OGRANAK „ZAMET“ KAO DIO SUVREMENOG KOMPLEKSA.....	20
3.4. POSLJEDICE RAZDVAJANJA SREDIŠNJEG ODJELA.....	26
4. INFRASTRUKTURNA PERSPEKTIVA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA	30
5. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA.....	35
POPIS TABLICA.....	39
POPIS GRAFIKONA	39

1. UVOD

Gradska knjižnica Rijeka posljednjih nekoliko godina prolazi kroz značajne infrastrukturne promjene. Neke od njih rezultirale su pozitivnim utjecajem na učestalost korištenja usluga, dok su druge ostavile negativne posljedice na rad Knjižnice te istovremeno onemogućile efikasno funkcioniranje i razvoj knjižnične djelatnosti.

Urbana regeneracija u korist novih knjižnica prostora, pretvaranje industrijske baštine u objekte kulturne namjene, planiranje i oblikovanje novih knjižničnih lokacija osiguravatelji su kulturne budućnosti grada. Iščekivanje izgradnje nove zgrade Knjižnice nameće se kao problem još od 1966. godine kada je Središnji odjel privremeno smješten u zgradu Palače Modello u kojem i danas, nakon pedeset godina još uvijek djeluje.

Dislocirani depoi Središnjeg odjela i ogranaka u potpunosti onemogućuju korisnicima dobivanje pojedinih naslova u trenutku kada su im oni potrebni, a smještanje u prostore koji prvotno nisu namijenjeni Knjižnici otežava kvalitetnu organizaciju i planiranje njezinog budućeg razvoja.

U Strateškom planu Gradske knjižnice Rijeka 2013. - 2015. (2012, p. 2) koji je osmišljen u svibnju 2012. godine kao odgovor na zahtjeve osnivača i financijera prije definiranja ciljeva naglašena je polazišna, tzv. «nulta» točka, a to je ulaganje u infrastrukturu, prvenstveno prostorne kapacitete Knjižnice, s obzirom da je odavno dosegnuta točka u kojoj posve neprimjereni i izuzetno nedostatni prostorni uvjeti otežavaju svakodnevno pružanje usluga te potpuno onemogućuju razvoj društva.

U okviru ovakve problematike postavljen je i *problem rada*: nedovoljno poznavanje utjecaja koje infrastrukturne promjene imaju na oscilacije u korištenju usluga Gradske knjižnice Rijeka.

Predmet rada je analizirati, elaborirati i utvrditi teorijske značajke infrastrukture kao bitne sastavnice uspješnog knjižničnog djelovanja te na primjerima Gradske knjižnice Rijeka

prikazati koliki je udio utjecaja infrastrukturnih promjena na učestalost korištenja usluga Knjižnice.

Problem i predmet rada determinirali su *objekte rada*, a to su: knjižnične zgrade, Gradska knjižnica Rijeka i infrastrukturne promjene.

Iz problema i predmeta rada proizlazi *radna hipoteza*: konzistentnim i znanstveno utemeljenim spoznajama o važnosti infrastrukture kao bitne sastavnice knjižničnog djelovanja moguće je dokazati izravnu i bitnu povezanost infrastrukturnih promjena i oscilacija u korištenju usluga Knjižnice.

Tako postavljena radna hipoteza implicirala je više *pomoćnih hipoteza* (kr. P.H.) i to:

- P.H.1: Objektivnim znanjem o infrastrukturi kao bitnoj sastavnici knjižničnog djelovanja, moguće je utemeljeno utvrditi njezin značaj za uspješno funkcioniranje i razvoj knjižnica.
- P.H.2: Sustavnom analizom i sintezom moguće je prikazati na primjerima Gradske knjižnice Rijeka koliki je utjecaj infrastrukturnih promjena na korištenje njezinih usluga.
- P.H.3: Temeljnim spoznajama o infrastrukturnoj perspektivi Gradske knjižnice Rijeka stvorene su pretpostavke za efikasnije i kvalitetnije buduće djelovanje Knjižnice.

Svrha rada je dokazati značaj infrastrukture za rad knjižnica, dok je *cilj rada* kroz definiranje infrastrukture kao bitne sastavnice knjižničnog djelovanja i kroz prikaz utjecaja infrastrukturnih promjena na korištenje usluga Gradske knjižnice Rijeka dokazati kolika je njezina važnost za cjelokupno knjižnično djelovanje.

U radu se daju odgovori na slijedeća pitanja:

- 1) Na koji način definirati knjižnicu kao kulturnu konstrukciju?
- 2) Kako oblikovati knjižnične zgrade?
- 3) Kakav je međuodnos fizičkog i virtualnog prostora?
- 4) Kakva je prostorna organizacija Knjižnice?
- 5) Koliki je značaj infrastrukture za korištenje usluga Knjižnice?

6) Kakva je infrastrukturna perspektiva Knjižnice?

Znanstvene metode korištene pri izradi ovog rada koje su doprinijele tome da se prikupljene činjenice i spoznaje povežu u jedinstvenu cjelinu su: metode analize i sinteze, metoda deskripcije, metoda klasifikacije, metode indukcije i dedukcije, komparativna metoda, metoda apstrakcije i konkretizacije, povijesna metoda i metoda dokazivanja.

Diplomski rad koncipiran je u pet međusobno povezanih dijelova.

U prvom dijelu, *UVODU*, navedeni su problem, predmet i objekt rada, svrha i ciljevi rada, te su postavljene radna hipoteza i pomoćne hipoteze. Također su navedene i korištene znanstvene metode te je obrazložena struktura rada.

U drugom dijelu koji nosi naslov *INFRASTRUKTURA KAO BITNA SASTAVNICA USPJEŠNOG KNJIŽNIČNOG DJELOVANJA* definirana je knjižnica kao kulturna konstrukcija, prezentirani su pojedini aspekti oblikovanja knjižničnih zgrada te je objašnjena međuovisnost fizičkog i virtualnog prostora.

Naslov trećeg dijela je *UTJECAJ INFRASTRUKTURNIH PROMJENA NA UČESTALOST KORIŠTENJA USLUGA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA*. U ovom dijelu predstavljena je prostorna organizacija Knjižnice, prikazan je primjer preseljenja Ogranka „Drenova“ na novu lokaciju i Ogranka „Zamet“ u suvremeni kompleks te su analizirane posljedice razdvajanja Središnjeg odjela na Središnji odjel publicistike (Palača Modello) i Središnji odjel beletristike (Filodrammatica).

U četvrtom dijelu koji nosi naslov *INFRASTRUKTURNA PERSPEKTIVA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA* istaknuta je važnost budućih infrastrukturnih projekata- nove zgrade Knjižnice u bivšem kompleksu „Rikard Benčić“ te Ciglene kuće u sklopu projekta Europske prijestolnice kulture za 2020. godinu.

Peti dio, *ZAKLJUČAK* predstavlja sintezu svih zaključaka donesenih tijekom izrade rada kojima su dokazuju radna hipoteza i pomoćne hipoteze.

2. INFRASTRUKTURA KAO BITNA SASTAVNICA USPJEŠNOG KNJIŽNIČNOG DJELOVANJA

Za utvrđivanje važnosti infrastrukture za uspješno funkcioniranje i razvoj knjižnica, u prvom dijelu, obrađuju se slijedeće tematske jedinice: *1) Knjižnica kao kulturna konstrukcija, 2) Oblikovanje knjižničnih zgrada, 3) Međudnos fizičkog i virtualnog prostora.*

2.1. KNJIŽNICA KAO KULTURNA KONSTRUKCIJA

Javnim prostorima moguće je neometano pristupiti bez nekih posebnih razloga ili opravdanja, bez neugodnog osjećaja nepripadanja ili obveze koju nameće konzumerizam modernog doba. Dijeleći prostor s nepoznatim ljudima s kojima u idealnim uvjetima savršeno egzistiramo ne samo da stvaramo uvjete za međusobnu interakciju, već dajemo doprinos i identitetu samih prostora.

„Javne su biblioteke nastale s modernim građanskim društvom na tragu ideje opće (pravne) jednakosti ljudi i prosvjetiteljske vizije obrazovanja kao moćne snage oslobođenja čovjeka i humaniziranja društva.“ (Mesić 2011, p. 150)

„Kada se prostor definira kao kulturnu konstrukciju, otvaraju se pitanja kako se fizički prostor transformira u simboličko mjesto, kako se prostor značenjski oblikuje, koji su procesi stvaranja mjesta i kakvog su značenja prijemori oko prostora.“ (Čapo i Gulin Zrnić 2011, p.10)

Veza između kulture, prostora i identiteta pojedinca proizlazi iz činjenice da prostor ne egzistira bez publike, dok kultura određuje prirodu čovjeka kojom on ostvaruje smisao svojih egzistencijalnih nastojanja. Kulturna je infrastruktura prema Mišković (2013, p. 23) najzahtjevniji, barem u fizičkom smislu, element kulturnog života.

Čapo i Gulin Zrnić (2011, p. 20) navode etimološko značenje riječi kultura (cultura, lat.- obrađivanje, poljodjelstvo) kao očekivanje korijena, stabilno i dugotrajno trajanje kulture na određenom fizičkom mjestu. U pojmu kulture postoji implicitna sklonost vezivanju uz fizičko mjesto, tlo, sklonost ukorjenjivanju, a ne putovanju.

Kulturi je, bez obzira na područje djelovanja, potrebno uporište na stabilnim temeljima kako bi se ona mogla razvijati i rasti. Mjesta kulturnih susreta najčešće su javni prostori koji trebaju biti refleksija pozitivne interakcijske sredine. Stoga je važno uložiti maksimalne napore kako bi se stvorili ugodni i adekvatni prostori za privlačenje konzumenata kulturnih sadržaja.

Strateška smještenost knjižnične zgrade/prostora u lokalnoj zajednici iznimno je bitna. Smještanjem knjižnice na osi svakodnevnih zbivanja u lokalnoj zajednici, osigurava se pristupačnost knjižničnih usluga najvećem broju mogućih i aktivnih korisnika, a knjižnici omogućuje najveću iskoristivost svojih potencijala. (Bužleta 2015, p. 120)

Kako navodi Surma Szabo (2015, p. 153): „Važnost je razvoja atraktivnih javnih knjižnica u tome da odgovaraju na informativne, kulturne, komunikacijske, estetske i druge društvene potrebe, osiguravanjem ne samo tradicionalnih knjižničnih usluga već i netradicionalnih, kulturnih i društvenih aktivnosti. Zato danas moramo razviti multifunkcionalnu vrstu knjižnice prema fleksibilnom modelu, u kojem jedna trećina knjižničkoga prostora treba biti dodijeljena za dodatne društvene i kulturne aktivnosti.“

Prema Zlatar (2008, p. 69) u sferi infrastrukturnog razvoja i dugoročnog prostornog planiranja, treba jasno identificirati prioritete unutar cjelovite vizije razvoja grada te osigurati transparentne mehanizme odlučivanja i financiranja. Mišković, govoreći o riječkoj kulturi (2013, p. 51) navodi kako je nedostatak prostora dijelom povezan i s načinom organizacije kulturnog sektora, iako kulturni radnici smatraju da je, bez obzira na moguća unapređenja u upravljanju prostorima, do zadovoljavajućeg stanja nemoguće doći bez ulaganja u nove prostore.

Usprkos sve manjim izdvajanjima proračunskih sredstava za kulturu, kako ističe Šegota-Novak (2007, p. 5): „U Hrvatskoj je u posljednjem desetljeću niz zgrada preprojektirano, rekonstruirano, prilagođeno i prenamijenjeno u lijepe i funkcionalne gradske knjižnice, a takve su knjižnice postale košnice događanja i susreta, najdinamičnije i najposjećenije kulturne institucije.“

Budući nas suvremena tehnologija dovodi sve više do povlačenja u privatne prostore sve je veća potreba za stvaranjima mjesta socijalizacije i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.

2.2. OBLIKOVANJE KNJIŽNIČNIH ZGRADA

Kako navodi Zlatar Violić (2010, p. 7): „Knjižnica je tako poseban i dragocjen prostor, drugačiji od kazališta ili muzeja ili kino dvorane zbog prostorne dostupnosti, dostupnosti zgrade, vremenske, financijske dostupnosti, slobodnog kretanja prostorom, individualnog korištenja, raznolikosti sadržaja te omogućavanja stalne participacije u kulturnom sadržaju u svakodnevnom životu.“

Zgrade u kojima su knjižnice smještene i koje u određenoj mjeri određuju knjižnice, istodobno su i manifestacije i simboli izbora između starog i modernog, tehnologije i knjiga, duhovnosti i materijalizma, učenja i zabave, informacija i znanja ili bilo koje druge dihotomije koja nas muči. (Gorman 2006, p. 6)

Danas knjižnice predstavljaju mjesta susreta u zajednici, računalne centre, spremišta knjiga, kopirne centre te stoga oblikovanje njihovih prostora u skladu s budućim potrebama korisnika predstavlja poseban izazov. Takvu je činjenicu potrebno osvijestiti osobito danas kada svjedočimo ubrzanim promjenama kroz koje one prolaze. (Woodward, J. 2010, p. 4)

Nemogućnost predviđanja novih trendova i tehnoloških inovacija, njihovo kontinuirano praćenje od strane knjižničara, prihvatanje novonastalih okolnosti u svim segmentima knjižničkog poslovanja dokaz je kako knjižnice za razliku od drugih kulturnih djelatnosti proživljavaju iznimno ubranu metamorfozu.

Knjižnične zgrade trebale bi biti smještene u slobodnom prostoru, okružene zelenilom, dobro zaštićene od elementarnih i drugih nepogoda i dostupne svim korisnicima, a dodijeljeni prostor knjižnice treba prilagoditi vlastitim potrebama, poštujući stručna načela u svim fazama pripreme i izgradnje, odnosno preuređenja (Tadić 1994, p.167)

Već se početkom dvadesetog stoljeća i u izgradnji i u preuređenju knjižničnih zgrada napušta zastarjeo koncept trodjelne podjele unutar knjižnice (međusobno strogo odijeljen dio za građu, dio za osoblje i dio za korisnike) nastojeći slijediti unutarnju logičnu povezanost protoka knjižnične građe, osoblja i korisnika. (Tadić 1994, p.167)

I danas su prisutna brojna previranja oko dizajna, unutrašnjeg rasporeda, okoliša, financiranja i ostalih parametara koje treba definirati prije početka realizacije projekta izgradnje novih knjižničnih zgrada. Gorman (2006., p. 7) ističe kako dio članova knjižnične zajednice predstavlja pobornike starih knjižničnih zgrada smatrajući ih održavateljima vrijednosti prošlih vremena, drugi neofili, obožavaju novo samo zato jer je novo. Treći koji predstavljaju većinu cijene i raskoš starina i učinkovitost i druge prednosti novoga.

Tajna uspjeha ili neuspjeha u spajanju novoga i staroga prilikom projektiranja i gradnje knjižnica predstavljena je sljedećim čimbenicima, a primjenjiva je na sve vrste knjižnica (Gorman 2006, pp. 6-7):

- 1) Sve veća važnost elektroničkih izvora ili, vjerojatno, pretpostavljena potreba za sve više digitalnih izvora.
- 2) Preusmjeravanje s isključivo individualnog učenja na individualno i zajedničko učenje pri čemu je zadatak suvremene knjižnice osigurati prostor u kojem dvoje ili troje korisnika može zajednički raditi na nekom projektu.
- 3) Ponos zajednice i ustanove.
- 4) Knjižnica kao mjesto okupljanja i zajednica unutar zajednica.
- 5) Potreba za jeftinijim načinima pohrane tiskane građe (i drugih materijalnih zbirki).
- 6) Važnost povijesne građe (arhivi, specijalne zbirke i sl.).
- 7) Različiti pristupi odnosima između osoblja te osoblja i korisnika.
- 8) Neizvjesna budućnost.
- 9) Planiranje lokacije, proračuna i opremanja.

Prilikom planiranja prenamjena ili izgradnje novih knjižničnih prostora treba imati na umu da knjižnice nisu više samo mjesta za posudbu građe, već mjesta društvene interakcije koja pružaju raznovrsne usluge, osmišljavaju i provode programe prilagođene različitim dobnim skupinama istovremeno prateći tehnološke promjene koje u skladu s mogućnostima infiltriraju u svoje djelovanje.

Kako ističe Berndtson (2009, p. 104) ukoliko prijedemo na novu kulturu usluga, uloga fizičkog prostora knjižnice, njezine arhitekture i interijera radikalno će se promijeniti u odnosu na ono što je ona danas. Na knjižnicama je da svoje infrastrukturne kapacitete usklade s nadolazećim promjenama osiguravanjem sredstava kod osnivača i drugih financijera.

2.3. MEĐUODNOS FIZIČKOG I VIRTUALNOG PROSTORA

„Nove tehnologije, primjerice razni oblici telekomunikacija (telefoni, internet) imaju značajnih reperkusija i na poimanje prostora, dijelom, naime, dematerijaliziraju ranije definicije prostora.“ (Čapo i Gulin Zrnić 2011, p.20)

Primarna zadaća knjižnica koju nameće ubrzani tehnološki razvoj je njihova organizacijska i funkcionalna transformacija. Digitalizacijom građe i omogućavanjem dostupnosti zavičajnih sadržaja koji su zanimljivi lokalnoj zajednici knjižnice trebaju privući korisnike i u virtualne prostore, a istovremeno ne zanemariti razvijanje svojih tradicionalnih usluga.

„Naposljetku, nekoliko je radova posvećeno redefiniranju knjižničnoga prostora s obzirom na nove tehnologije, a posebna se pozornost pridaje mogućnostima izgradnje tzv. virtualnoga (trećega) prostora preko knjižničnih internetskih stranica, što otvara pitanje međuodnosa staroga, odnosno fizičkoga, i novoga, odnosno virtualnoga prostora knjižnice.“ (Velagić 2015, p. 34)

Participiranje korisnika u kreiranju sadržaja na Internetu, njihova promjenjiva očekivanja i aktivno sudjelovanje na pojedinim projektima dokazuju da korisnici nisu više samo pasivni potrošači ponuđenih sadržaja i usluga. Knjižnice prilikom planiranja i organiziranja svojih sadržaja u fizičkom i virtualnom okruženju ne smiju zanemariti tu činjenicu.

Knjižnice u Hrvatskoj nerijetko svoju zadaću obavljaju u nezadovoljavajućim prostornim uvjetima, sa nedovoljnim brojem zaposlenika, sve manjim izdvajanjima sredstava za nabavu građe, odnosno suočene su s brojnim nezavidnim uvjetima. Kako bi se prilagodile novonastalim okolnostima te dio svojih kapaciteta preusmjerile za razvoj usluga u virtualnim prostorima potrebno je puno snage i entuzijazma.

Tako Leban (2009, p. 123) predlaže da se uvođenjem tehnologija koje omogućuju samoposušivanje, vraćanje, transport i sortiranje građe, može se uštedjeti do 50% rada, a istovremeno preusmjeriti energiju i rad zaposlenih na smislenije i potrebitije zadatke te time racionalizirati radne procese.

Dio knjižničarske struke i danas je mišljenja kako se sredstva i intelektualni kapital knjižnica ne smije žrtvovati na razvijanje virtualnih usluga i nabavljanje elektroničkih izvora jer se tako gubi na kvaliteti postojećih.

Desetljeće unatrag Gorman (2006, p. 100) navodi: „Utopijske vizije čvrsto ukorijenjene u glavama mnogih knjižničara i komentatora o viziji univerzalne virtualne knjižnice dovode do njihova zasljepljenja te inzistiranja na velikim financijskim ulaganjima za digitalizaciju, opremu, mreže, katalogizaciju itd., iako zbog nerješivih problema vezanih za ekonomska i tehnološka pitanja te autorska prava nismo ni blizu njezina ostvarenja.“

„Knjižnice se ne mogu natjecati s Amazonom ili Googleom, ali mogu učiti od njih kako bi unaprijedile svoje usluge. Moraju postati svjesne da imaju posebne kvalitete koje nisu dostupne u virtualnom okruženju, pri čemu svakako treba istaknuti fizički prostor.“ (Bussmann 2009, p. 18)

Nova paradigma i sve učestalije rasprave o knjižnicama bez zidova stvaraju nove prilike koje knjižnice trebaju iskoristiti kako bi osim lokalnih korisnika koji borave u fizičkim prostorima i koriste tradicionalne knjižnične usluge i programe, doprijeli i do korisnika u virtualnom okruženju bez obzira na globalno okruženje u kojima se oni nalaze.

Usprkos prizivanju elektroničkih, virtualnih i digitalnih knjižnica bez zidova, knjižničari i arhitekti predano rade na kreiranju uvijek novih, neponovljivih zidova što je rezultat spoznaje da količina znanja na elektroničkim medijima još uvijek nije tolikog dosega da bi omogućila učenje bez oslonca u dobroj staroj tiskanoj knjizi. (Biškupić 2009, p. 11)

Knjižnica će bez obzira na formu koju bude preuzimala u svom evolucijskom procesu, uvijek ostati knjižnica i zadržati svoj identitet kao socijalna ustanova koja ljudima donosi znanje i kulturu. (Zverevich 2012, p. 6)

Informatička tehnologija nije uništila knjižnice, već ih je učinila slobodnim za kreiranje novih usluga kojima će privući potencijalnu publiku. Svjedoci smo transformacije od manje ili više pasivne zbirke knjiga i drugih medija prema aktivnom mjestu doživljaja, inspiracije i mjestu lokalnih susreta. (Jochumsen H., Hvenegaard Rasmussen C. i Skot-Hansen D. 2012, pp. 587-588)

3. UTJECAJ INFRASTRUKTURNIH PROMJENA NA UČESTALOST KORIŠTENJA USLUGA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA

S nastojanjem da se prikaže na koji način promjene u infrastrukturnih kapacitetima utječu na frekvenciju korištenja usluga Gradske knjižnice Rijeka, u ovom se dijelu obrađuju slijedeće tematske jedinice: 1) *Prostorna organizacija Knjižnice*, 2) *Preseljenje Ogranka „Drenova“ na novu lokaciju*, 3) *Ogranak „Zamet“ kao dio suvremenog kompleksa* i 4) *Posljedice razdvajanja Središnjeg odjela*.

3.1. PROSTORNA ORGANIZACIJA KNJIŽNICE

Uvjeti u kojima Gradska knjižnica Rijeka danas djeluje nisu se s godinama bitno promijenili. U Programskoj osnovi za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu (2007, p. 20) navodi se: „Uvjeti su ispod svih minimuma stručnih standarda preporučenih Standardima za narodne knjižnice. Prostor u kojem djeluje Središnji odjel nefunkcionalan je i neprimjeren s obzirom na zahtjeve zaštite ljudi i građe. Poslovanje knjižnice stoga je nužno neracionalno, a prostorni ne(uvjeti) bitno utječu na kvalitetu usluga i stupanj (ne)zadovoljstva korisnika.“

Gradska knjižnica Rijeka danas svoje usluge korisnicima pruža putem središnjih odjela koji se nalaze u središtu grada na pet lokacija te putem mreže ogranaka u velikim gradskim naseljima- „Turnić“, „Zamet“, „Drenova“ i „Trsat“ (nekadašnji „Sušak“). U sustavu GKR- a djeluju i dvije pokretne knjižnice- Gradski bibliobus i Županijski bibliobus, a od srpnja 2015. godine i Knjižnica Čavle postaje u potpunosti integrirana u sustav Gradske knjižnice Rijeka, iako formalno- pravno pripada u Općinu Čavle i djeluje u prostoru od 180 m².

Uprava i zajedničke službe (služba nabave, služba obrade, matična služba) nalaze se u istoj zgradi u kojoj su smješteni Središnji odjel za odrasle (publicistika) i Odjel periodike, i to dio u prizemlju i manjim dijelom na prvom katu palače Modello. U tablici 1. prikazano je desetogodišnje razdoblje infrastrukturnih promjena s naglaskom na godine u kojima su one nastale.

Tablica 1.: Promjene raspoloživog prostora Knjižnice u posljednjem desetljeću u m²

God.	Središnji odjel Modello	Središnji odjel Fillo- drammatica	Odjel periodike	Dječji odjel "Stribor"	Narodna čitaonica	Ogranak "Turnić"	Ogranak "Zamet"	Ogranak "Drenova"	Ogranak "Sušak"	Labos	Uprava i zajedničke službe	Spremišta za knjižničnu građu	Ukupno	Indeks
2006.	390	*	80	165	173	173	220	70	90	50	140	166	1.717	/
2007.	390	*	80	165	173	173	220	159	90	50	140	166	1.806	105,2
2009.	390	*	80	165	173	173	409	159	*	50	140	386	2.125	117,7
2015.	390	374	80	165	173	173	409	159	*	50	140	386	2.499	117,6
2016.	390	374	80	165	173	173	409	159	311	50	140	386	2.810	112,4
Napomena: * Središnji odjel Filodrammatica otvoren 06.08.2015., ogranak "Sušak" zatvoren 2008., te u istom dijelu grada 2016. otvoren ogranak "Trsat" 2007. ogranak "Drenova" seli u novi prostor, 2009. ogranak "Zamet" seli u novi prostor 2009. nakon selidbe ogranka "Zamet" u novi prostor, stari prostor ostaje u funkciji spremišta za knjižničnu građu														

Izvor: Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevoj trgu: projektni zadatak za idejno rješenje 2007, p. 21. i službeni podatci GKR

Prema popisu stanovništva za 2001. godinu Rijeka je imala 144.043 stanovnika. (Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 2001) Ukoliko promatramo 2006. godinu, ukupna površina koju je zauzimala Gradska knjižnica Rijeka na više lokacija u središtu grada i ostalim gradskim lokacijama na kojima su bili smješteni njezini ogranci i spremišta iznosila je 1.717 m². Uz minimalnu površinu od 28 m² na 1.000 stanovnika, kako je propisano standardima i broj stanovnika od 144.043 GKR- a trebala je zauzimati barem 4,033 m².

Prema posljednjem Popisu stanovništva, kućanstava i stanova (2011.) Rijeka ima 128.624 stanovnika. Kvadratura središnjih odjela i spremišta iznosi 2.810 m² za 2016. godinu, a prema standardima Gradska knjižnica Rijeka trebala bi zauzimati minimalno 3.601 m².

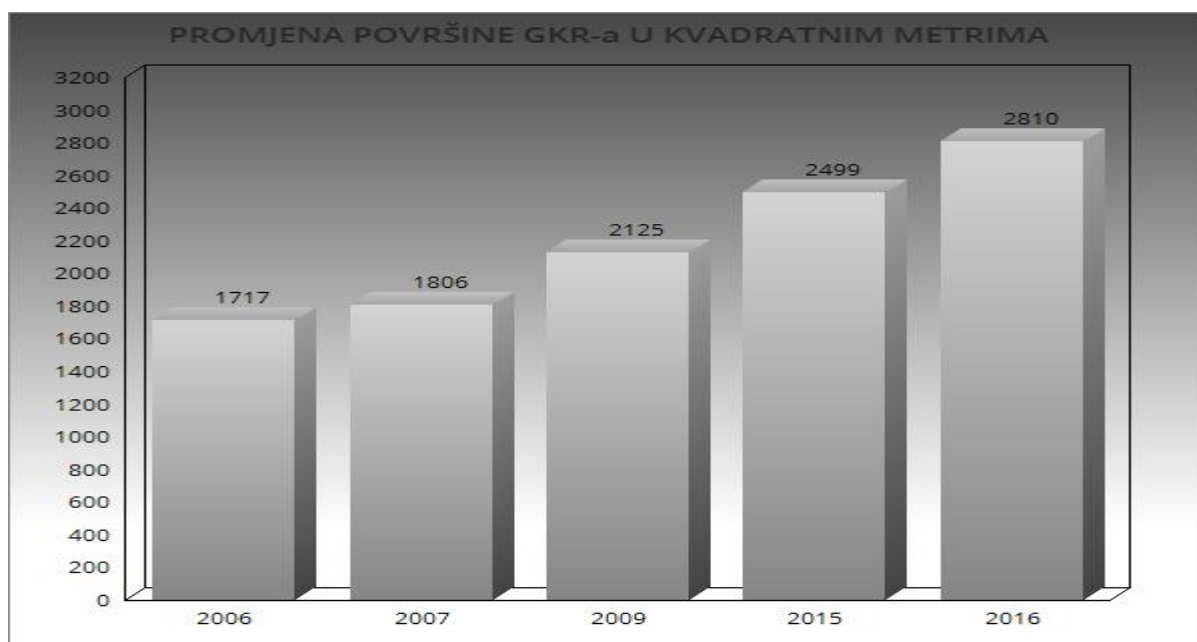
Nakon usporedbe statističkih podatka ukupne prostorne površine u 2016. godine u odnosu na 2006. godinu, vidljivo je poboljšanje za 63,7%, iako je minimalna površina koju bi Gradska knjižnica Rijeka trebala imati još uvijek daleko ispod propisanih standarda. Usprkos tome što broježani podaci prikazuju određene pomake, stvarnost je nešto drugačija.

Dječji odjel „Stribor“, Narodna čitaonica te spremište za knjižničnu građu smješteni su na drugim lokacijama u središtu grada te odijeljeni od Središnjeg odjela i Odjela periodike već godinama. Od sredine 2016. godine došlo je do razdvajanja Središnjeg odjela za odrasle, tako da i on sada djeluje na dvije lokacije. Imati središnju knjižnicu na pet lokacija u potpunosti onemogućuje razvijanje i kvalitetno obavljanje knjižnične djelatnosti.

Stoga, prezentirana brojčana povećanja za desetogodišnje razdoblje treba uzimati s određenim odmakom. Preseljenje ogranaka „Drenova“, „Zamet“ i „Trsat“ pozitivne su promjene koje zasigurno doprinose kvalitetnijem obavljanju djelatnosti GKR- a i povećavaju zadovoljstva korisnika.

Razdvajanje Središnjeg odjela za odrasle i smještanje beletristike na novu lokaciju u središtu grada u prostor veličine 374 m² predstavlja tek privremeno rješenje kojim nije zaključen dugogodišnji problem dislociranosti središnjih odjela. Na grafu 1. prikazana je ukupna površina Gradske knjižnice Rijeka u posljednjem desetljeću s naglaskom na godine u kojima su se dogodile infrastrukturne promjene.

Graf 1.: Promjene ukupne površine GKR- a u posljednjem desetljeću

Izvor: Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevoj trgu: projektni zadatak za idejno rješenje 2007, p. 21. i službeni podatci GKR

Ukoliko promatramo promjene ukupne površine u posljednjem desetljeću možemo vidjeti da se ona 2007. godine povećala za 5,2% u usporedbi s ukupnom površinom u 2006. godini. Uzrok tome je preseljenje Ogranaka „Drenova“ u prostor veći za 89 m² od prethodnog.

Selidba Ogranaka „Zamet“ u suvremeni javni kompleks 2009. godine rezultirala je vidljivim povećanjem od 17,7% u odnosu na promatranu 2007. godinu. Ogranak „Zamet“ seli iz

prostora od 220 m² u adekvatniji prostor od 409 m². Iste godine Gradskoj knjižnici Rijeka ostaje prostor „starog“ Zameta u funkciji spremišta za knjižničnu građu.

Promatrajući 2015. godinu u odnosu na 2009. godinu vidljivo je povećanje u iznosu od 17,6% kao posljedica novog prostora Središnjeg odjela Filodrammatice. Godina 2016. u odnosu na prethodnu 2015. godinu dovodi do poboljšanja od 12,4%, a razlog je otvaranje novog Ogranka „Trsat“ u prostoru od 311 m². Cjelokupni knjižnični fond nekadašnjeg Ogranka „Sušak“ time postaje fondom novog Ogranka.

„Prostorna ograničenja ogledaju se i u sljedećem (Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu 2007, p. 20):

- posebne zbirke: zavičajna zbirka, spomen- zbirka dr. Danila Klena te zbirka stare građe zbog prostornog smještaja nedostupne su korisnicima,
- nema prostora za pohranu obveznog primjerka izdanog na području Županije, u skladu sa Zakonom o knjižnicama,
- nema uvjeta za organiziranje stručnog skupa za veći broj sudionika,
- nema prostora za medijateku i glazbenu zbirku već se ta građa čuva na više mjesta,
- nema prostora za građu za nacionalne manjine,
- ne postoje prostorni uvjeti za organizaciju većih izložaba,
- nema primjerenog prostora za tehničku obradu građe niti za knjigovešku službu,
- Knjižnica nema sanitarije za korisnike,
- nedostatan je radni prostor za djelatnike,
- nije omogućen pristup invalidnim osobama,
- nije osiguran parkirališni prostor,
- pristup bibliobusu nije osiguran niti uza spremište niti uz ulaz u Knjižnicu, a da se pritom ne zaustavi promet itd.“

„Kako bi se u ograničenim prostornim uvjetima čim brže i kvalitetnije riješili informacijski zahtjevi korisnika, bez obzira na vrstu medija- nositelja informacija koje čuva pojedini odjel, uspostavljena je informacijska služba koja je omogućila da korisnik uputi zahtjev na jednom mjestu i na istom dobije potpunu informaciju iz svih izvora: knjiga, časopisa, bibliografskih izvora te mrežnih izvora.“ (Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu 2007, 21)

3.2. PRESELJENJE OGRANKA „DRENOVA“ NA NOVU LOKACIJU

Stanovnici Drenove koristili su knjižnicu koja je od veljače 1985. godine bila smještena na u premalom prostoru na prvom katu stambene zgrade (70 m^2), a u lipnju 2007. godine ona se smješta u novi funkcionalniji prostor (159 m^2) koji postaje pristupačan osobama s invaliditetom, omogućuje pristup internetu na više računalnih mjesta, te izgrađuje najbogatiju filmsku zbirku DVD- a. Problem Ogranka i dalje ostaje dislocirani depo koji onemogućuje istovremenu dostupnost knjige u trenutku kada je ona korisniku potrebna.

„Dobro iskorištena narodna knjižnica znatno pridonosi životnosti gradske sredine i važan je obrazovni i društveni centar te mjesto sastajanja, naročito u rijetko naseljenim seoskim sredinama, stoga treba osigurati da se sve mogućnosti koje knjižnična zgrada pruža koriste na što djelotvorniji način i na dobrobit cijele zajednice.“ (Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga 2003, p. 10)

„Vrijednost prostora u zgradi sveučilišnih stanova koji je Grad kupio iznosi 1,5 milijuna kuna, dok je u opremu, video- nadzor, alarm i informacijsko- tehnološke radove uloženo dodatnih 440.000 kuna.“ (Ogranak Gradske knjižnice Rijeka u novom prostoru 2007)

Kulturnu infrastrukturu u gradovima najčešće karakterizira njezina koncentracija u samom središtu grada. Otvaranje novih ogranaka koji su disperzirani od centra omogućuje korištenje knjižničnih usluga neposredno uz mjesto stanovanja i neformalne susrete u ugodnom ambijentu. Prilikom planiranja novih infrastrukturnih kapaciteta nužno je analizirati gustoću naseljenosti i strukturu stanovništva, te ispitati njihove potrebe kako bi se nakon otvorenja olakšalo generiranje potencijalnih korisnika.

Kombinacija brojnih čimbenika iz interne okoline poput promjena Pravilnika o pružanju usluga i korištenju knjižnične građe, novih programskih podrški namijenjenih radu sustava Knjižnice, promjene u programima i aktivnostima, preraspodjela sredstava zbog uvođenja novih usluga, aktivnije promocije Knjižnice, akcije umanjenog ili besplatnog članstva, infrastrukturne promjene itd. i eksterne okoline poput smanjivanja sredstava za nabavu građe, zatvaranja ili preuređivanja knjižnica iz bližeg okruženja, konstantno mijenjanje korisničkih potreba i sl., također djeluju na kretanje pokazatelja uspješnosti pojedine knjižnice.

Referentni tjedan se u Gradskoj knjižnici Rijeka provodi dva puta godišnje, i to u svibnju i listopadu. Parametar iz referentnog tjedna korišten prilikom izračuna rezultat je ručnog brojanja tijekom analiziranih godina, te stoga u obzir treba uzeti izvjesna odstupanja.

Skupina podataka prvog referentnog tjedna množi se sa 25 te se pribraja podacima drugog referentnog tjedna pomnoženim s 25,5 kako bi se dobili godišnji podaci. Na taj su način izračunati korisnici interneta. Posudba knjiga, posudba DVD- a te članstvo izračunati su na temelju sustava Medved, odnosno sustava Zaki nakon rujna 2009. godine.

Tablica 2.: Učestalost korištenja usluga u Ogranku „Drenova“ od 2005.- 2009. godine

Godina	Posudba knjiga	Indeks	Posudba DVD-a	Indeks	Korisnici interneta	Indeks	Članstvo	Indeks
2005.	12.314	/	1.100	/	935	/	735	/
2006.	14.801	120,2	5.377	488,8	899	96,1	742	101,0
2007.	14.902	100,7	6.801	126,5	987	109,8	833	112,3
2008.	16.281	109,3	5.483	80,6	877	88,9	865	103,8
2009.	24.246	148,9	6.685	121,9	1.722	196,4	903	104,4
Napomena: Preseljenje u novi prostor u lipnju 2007. godine								

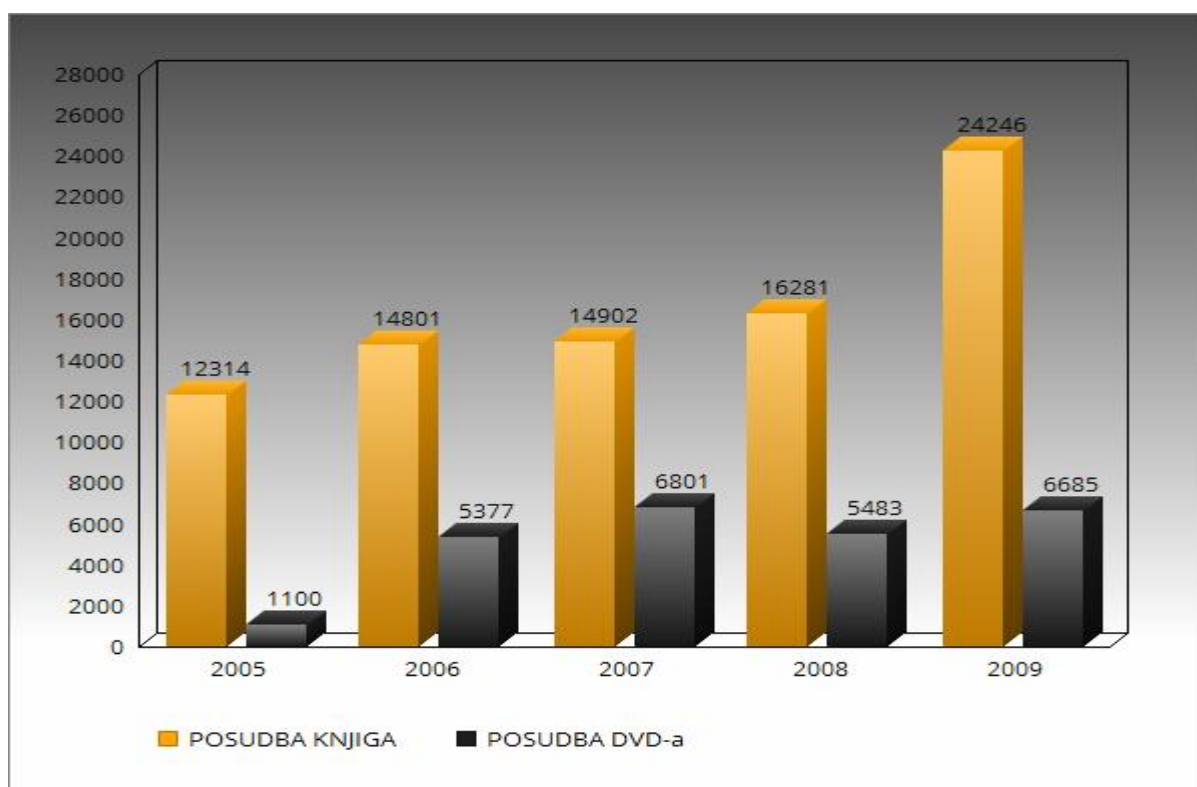
Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2005.- 2009. godine

Prilikom pripreme pojedinih odjela i ogranaka za otvorenje posebna se pozornost posvećuje razvijanju nove usluge i pojačanoj nabavi kako bi se omogućilo privlačenje što većeg broja konzumenata knjižničnih sadržaja. U ogranku „Drenova“ fokus se stavio na izgradnju kvalitetne filmske zbirke, te njezino obogaćivanje u skladu sa raspoloživim sredstvima za nabavu neknjižne građe u godinama koje predstoje.

Na grafu 2. vidljivo je povećanje posudbe knjiga u 2006. godini za 20,2% u odnosu na prethodnu 2005. godinu, dok je najveći skok vidljiv na posudbi DVD-a (88,8%). Bitno je naglasiti da je u Ogranku provedena revizija i preuređenje u razdoblju od kraja kolovoza 2004. godine do kraja siječnja 2005. godine. Stoga, može se zaključiti da je veliki porast posudbe knjižne i neknjižne građe posljedica pojačane nabave, osobito DVD-a, ali i činjenice su statistički podaci za prethodnu godinu umanjeni za mjesec dana zatvorenosti Ogranaka.

Za istu godinu karakteristično je provođenje akcije umanjene članarine za 50% koja se na Dan hrvatskih knjižnica 2006. godine odvijala u svim odjelima, ograncima i bibliobusima Gradske knjižnice Rijeka, iako se iz podataka ne vidi veliki utjecaj akcije jer je se u navedenoj godini članstvo povećalo za samo 1%. Smanjenje korisnika interneta od 3,9% može se objasniti time da je postotak izračunat temeljem dva referentna tjedna te su oscilacije u korištenju očekivane.

Graf 2.: Promjene u posudbi knjiga i DVD- a u Ogranku „Drenova“ od 2005.- 2009. godine

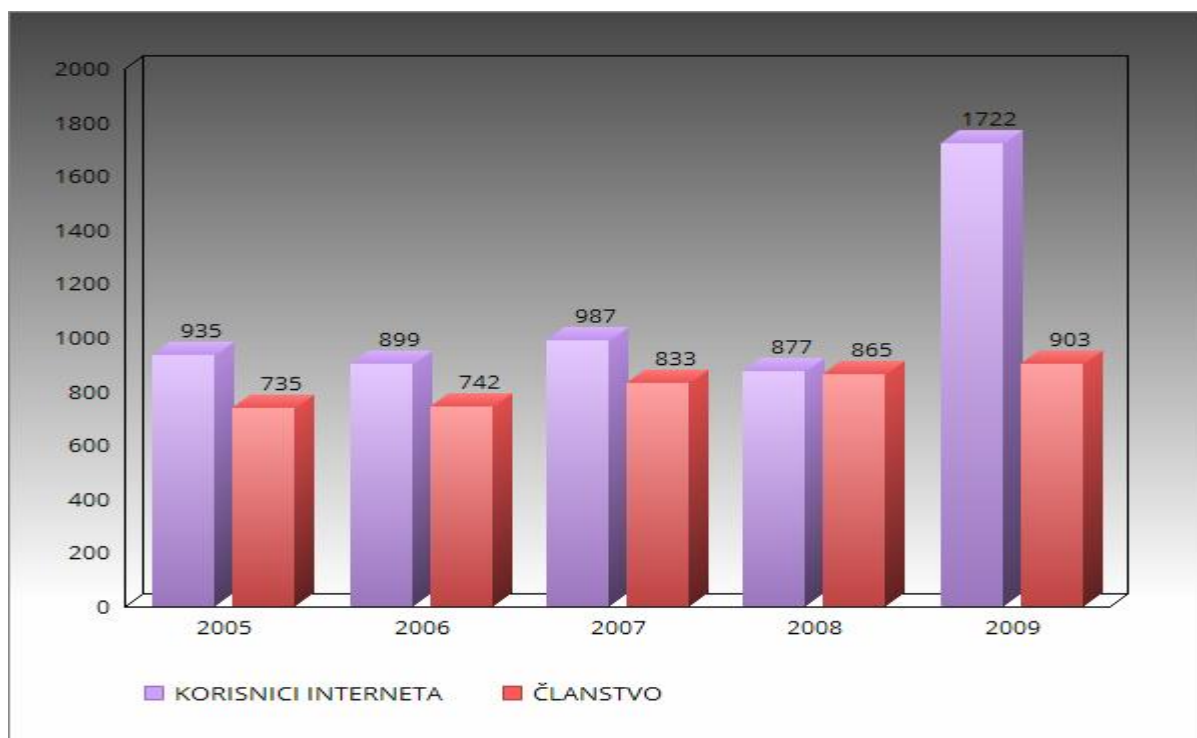

Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2005.- 2009. godine

Slijedeće godine (2007.) posudba knjiga povećala se za malih 0,7%, iako je broj članova narastao za 12,3%. Uzrok neznatnog porasta posudbe u odnosu na znatno veći porast članstva može se naći i u pojačanoj posudbi DVD- a, koja je za 26,5% veća od prethodne godine.

Iako je u promatranoj godini nabavljeno tek 95 novih DVD- a, progresivna nabava u prethodnoj godini i Ogranak u novom prostoru rezultirali su povećanim interesom za novom uslugom Gradske knjižnice Rijeka. Također, postoji mogućnost utjecaja čimbenika iz vanjske okoline koje je teško utvrditi s obzirom na veliki vremenski odmak. Primjećen je i porast korisnika interneta za 9,8% u odnosu na prethodnu godinu.

Graf 3.: Promjene u broju korisnika interneta i članstvu u Ogranku „Drenova“ od 2005.-2009. godine

Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2005.-2009. godine

Tendencija rasta posudbe knjiga nastavlja se u 2008. godini. Navedene godine ona raste za 9,3%, dok posudba DVD-a pada 19,4% kao posljedica obrađenih tek 105 novih jedinica u odnosu na početnu nabavu, kao i činjenice da su dugogodišnji korisnici Ogranka, kao i novi, učlanjeni u godini otvorenja pogledali ono što je bio predmet njihova interesa, dok nabava istovremeno nije dostatna da dovede do porasta korištenja te usluge.

Broj članova se također povećao za 3,8%. Vidljivo je iz pokazatelja kolika je međuovisnost posudbe knjiga i DVD-a u odnosu na veća ili manja odstupanja u porastu članstva. Broj korisnika interneta smanjio se za 11,1% u promatranoj godini u odnosu na prethodnu 2007. godinu.

Analiziranje promjena u korištenju usluga Gradske knjižnice Rijeka na konkretnim primjerima ovisno je i o činjenici da se u rujnu 2009. godine prešlo sa sustava Medved na sustav Zaki te su statistike navedene godine izračunate kombinacijom podataka iz tih dvaju sustava. Iste je godine došlo do velikih promjena za cjelokupno djelovanje Gradske knjižnice Rijeka. Do listopada 2009. godine postojala je opcija posudbe tri knjige u odjelu/ogranku u

koji se korisnik učlanio te jedne u bilo kojem drugom odjelu, ogranku ili bibliobusu u sustavu Knjižnice. Korisnici koji su željeli posuđivati više knjiga na različitim mjestima izrađivali su dodatne iskaznice.

Nakon uvođenja sustava Zaki ukida se postojanje dvostrukih ili višestrukih iskaznica na ime jednog korisnika te se uvodi mogućnost istodobne posudbe četiri knjige u bilo kojem odjelu, ogranku ili bibliobusu. Navedene promjene dovele su do povećanja posudbe u 2009. godini i to za 48,9% u odnosu na prethodnu 2008. godinu. Cirkuliranje korisnika, sve veći broj posjetitelja, nova lokacija, bogata filmska zbirka te otvorena mogućnost posudbe na bilo kojoj lokaciji u sustavu GKR- a još su više pridonijele korištenju usluga Ogranka.

Iz istih se razloga povećala i posudba DVD-a i to za 21,9% u odnosu na prethodnu 2009. godinu, iako je obrađeno tek 50 novih jedinica. Porast članstva iste godine od 4,4% pokazuje da Ogranak ili otkrivaju neki novi korisnici, ili postojeći članovi iz sustava GKR- a u njemu obnavljaju svoje članstvo budući je ono od listopada 2009. omogućeno na bilo kojoj lokaciji.

Porast korisnika interneta za 96,4% 2009. godine u odnosu na prethodnu godinu moguće je obrazložiti načinom njihova izračuna. U dva tjedna godišnje kada se provodi referentni tjedan može doći do povremenih odstupanja. Primjerice, može se dogoditi da u tjednu kada se broje korisnici Interneta netko traži posao pa tog tjedna učestalije koristi računalo, vremenske prilike također mogu utjecati na korištenje. Za lijepog vremena djeca će biti na zraku, dok za loših vremenskih uvjeta korisnici će više boraviti na Internetu te će i korištenje tog tjedna biti veće i sl.

Nakon analize statističkih pokazatelja Ogranka „Drenova“ po pojedinim godinama nemoguće je dokazati koliki udio u svim prikazanim porastima ima nova lokacija u kojem je on smješten, osobito zbog unutarnjih i vanjskih okolnosti koje se ne smiju zanemariti prilikom analiziranja oscilacija.

Nesumnjivo je da usprkos osmišljavanju novih usluga i programa, brojnih promotivnih aktivnosti, akcija smanjenja članstva, prostrana i vizualno dojmljiva knjižnica predstavlja bitnu sastavnicu za privlačenje stvarnih i potencijalnih korisnika. Nakon analize petogodišnjeg razdoblja, odnosno dvogodišnjeg prije i nakon preseljenja bitno je vidjeti što se događa na mikrorazini.

Tablica 3.: Razlika u korištenju usluga u Ogranku „Drenova“ za drugo polugodište prije i nakon preseljenja

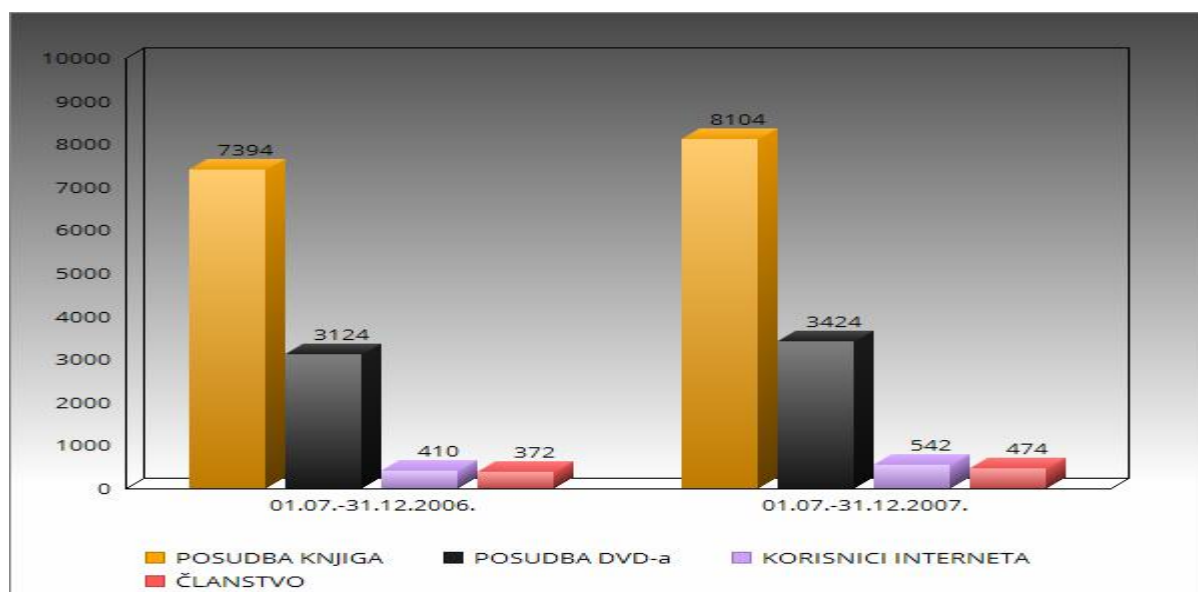
Razdoblje	Posudba knjiga	Indeks	Posudba DVD-a	Indeks	Korisnici interneta	Indeks	Članstvo	Indeks
01.07.- 31.12.2006.	7.394	/	3.124	/	410	/	372	/
01.07.- 31.12.2007.	8.104	109,6	3.424	109,6	542	132,2	474	127,4

Napomena: Ogranak "Drenova" u novom prostoru od lipnja 2007. godine

Izvor: Skupne i polugodišnje statistike GKR-a za 2006. i 2007. godinu

Budući se Ogranak „Drenova“ otvorio na samoj polovici 2007. godine važna je i usporedba polugodišnjih kretanja- drugog polugodišta neposredno nakon otvorenja s istim polugodištem prethodne 2006. godine. Posudba knjiga je nakon otvorenja veća za 9,6%, posudba DVD- a za isti postotak (9,6%), broj korisnika interneta za 32,2% te članstvo za 27,4% u odnosu na drugo polugodište prethodne godine.

Graf 4.: Razlika u korištenju usluga u Ogranku „Drenova“ za drugo polugodište prije i nakon preseljenja

Izvor: Skupne i polugodišnje statistike Gradske knjižnice Rijeka za 2006. i 2007. godinu

Na ovoj mikrorazini može se najbolje prikazati koliko su veći, opremljeniji i funkcionalniji prostori bitna sastavnica uspješnog djelovanja Knjižnice budući da dva promatrana razdoblja nisu bila pod utjecajem značajnih promjena koje su se događale na godišnjim razinama u petogodišnjem promatranom razdoblju.

3.3. OGRANAK „ZAMET“ KAO DIO SUVREMENOG KOMPLEKSA

Ogranak „Zamet“ djelovao je 30 godina prije otvorenja na lokaciji u prizemlju obližnjeg nebodera u prostoru veličine 220 m², da bi se u rujnu 2009. godine preselio u prostran, funkcionalan i korisnicima pristupačan prostor od 409 m² uz postojanje depoa u samom prostoru te omogućavanje da korisnik dobije knjigu u trenutku kada mu je ona potrebna.

Posebna prednost Ogranka „Zamet“ je njegov smještaj u kompleks Centra Zamet, koji osim sportske dvorane i ostalih sportskih sadržaja nudi i brojne komercijalne sadržaje te poštu i Mjesni odbor. U blizini je škole, vrtića, kvartovske tržnice i dobro povezan autobusnim linijama.

IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga narodnih knjižnica (2003, p. 9) propisuju: „Zgrade knjižnica trebaju biti projektirane tako da odražavaju funkcije knjižničnih službi, trebaju biti dostupne svima u zajednici i dovoljno fleksibilne za uključivanje novih i promjenjivih službi te smještene u blizini drugih aktivnosti u zajednici, na primjer, trgovina i kulturnih centara.“

„U atraktivnom novom prostoru, koji je dio novog zametskog središta i s njime u arhitektonskom i funkcionalnom skladu, zadovoljeni su knjižnični standardi, uključujući i mogućnost pristupa osobama s teškoćama u kretanju. Knjižnica je opremljena novim dizajniranim namještajem s novim sadržajno- programskim cjelinama: čitaonicom periodike, kutkom za predškolce, prostorom za tinejdžere i čitaonicom referentne građe.“ (Otvoreni novi prostori Knjižnice i Mjesnog odbora na Zametu 2009)

Nerijetko se u literaturi ogranci uspoređuju s tematskim knjižnicama koje se smještaju blizu škola, sportskih igrališta, drugih javnih ustanova, šoping centara i na ostalim mjestima gdje postoji velika koncentracija ljudi te se sadržajno prilagođavaju području i stanovništvu na kojem djeluju.

Niegaard (2007, p. 42) tako navodi „Tematske, fizičke lokalne knjižnice, moglo bi se reći podsjećaju na tradicionalne knjižnične ogranke, ali su dizajnirane i planirane s namjerom pružanja usluga jednoj specifičnoj vrsti korisnika ili određenim grupama stanovništva.“

Svaka knjižnica treba imati svoj profesionalni profil temeljen na lokalnim potrebama i korisniku, ili stanovništvu, uređenju, kao i posjedovati specijalnu tematsku zbirku fizičke građe i digitalnih izvora. U mjesnom kontekstu moguće su obiteljske knjižnice (za obitelji s malom djecom), knjižnice za mlade, animacijske i filmske knjižnice, IT knjižnice itd. (Niegaard H. 2007, p. 43)

Prilikom priprema za preseljenje Ogranka „Zamet“ u novi prostor posebna se pozornost usmjerila na razvijanje postojećih usluga i uvođenje novih. S ciljem izgradnje kvalitetnije filmske zbirke pojačana je nabava DVD- a, omogućen je pristup internetu u informacijsko-edukacijske svrhe putem dva računala. Kutak za samoučenje jezika putem jezičnih paketa također je preseljen u novi prostor. Knjižnične su usluge obogaćene i uslugama za slijepe i slabovidne. Uz dotadašnje pričaonice za djecu i programa za mlade, osnovana je i kreativna radionica za odrasle.

Kovačević (2016) navodi kako narodne knjižnice više nisu oaze mira i tišine već su one postale treći prostor življenja, pored radnog i privatno- intimnog, obiteljskog, u koji ljudi rado dolaze i zadovoljavaju svoje kreativne potrebe, ali i upražnjavaju dokolicu.

Tadašnja ravnateljica Tuškan prilikom otvorenja ističe: „Ogranak „Zamet“ kvartovska je knjižnica koja stanovnicima velikih naselja u zapadnom dijelu grada nudi atmosferu dnevnog boravka. Pored provođenja slobodnog vremena, korisnici ovdje mogu zadovoljiti intelektualne, odgojne, socijalne, kulturne i informacijske potrebe u opuštajućem prostoru i uz prijateljski pristup djelatnica.“ (Otvoreni novi prostori Knjižnice i Mjesnog odbora na Zametu 2009)

Usprkos tome što je intencija bila uspoređivanje petogodišnjeg razdoblja, zatvorenost Ogranka Zamet u razdoblju od 1. svibnja 2007. godine do 3. ožujka 2008. godine zbog provođenja revizije i preuređenja razlog je nadopunjavanja statističkih podataka s reprezentativnom 2006. godinom, odnosno razdobljem cjelogodišnje otvorenosti.

U tablici 4. vidljiv je pad posudbe knjiga od 25% u odnosu na prethodnu 2006. godinu te pad članstva za 41,2%, kao posljedica zatvorenosti Ogranka punih osam mjeseci. Slijedeće godine (2008.) kada je „Zamet“ zatvoren dva mjeseca primjećuje se značajan pomak u porastu članstva od 45,1% te porast posudbe knjiga od 9,2% u odnosu na prethodnu godinu. Iste je

godine obrađeno 384 DVD- a, kao pripremna faza za buduće otvorenje Ogranka u novom prostoru. Navedene godine (2007. i 2008.) možemo promatrati kao nereprezentativne zbog dužih razdoblja zatvorenosti, ali nisu izostavljene zbog dobivanja cjelovite slike u kontinuiranom razdoblju.

Tablica 4.: Učestalost korištenja usluga u Ogranku „Zamet“ od 2007.- 2011. godine

Godina	Posudba knjiga	Indeks	Posudba DVD-a	Indeks	Korisnici interneta	Indeks	Članstvo	Indeks
2006.	36.000	/	*	/	*	/	1.980	/
2007.	27.000	75,0	*	/	*	/	1.165	58,8
2008.	29.471	109,2	3.333	/	918	/	1.690	145,1
2009.	39.435	133,8	3.619	108,6	2.382	259,5	2.008	118,8
2010.	46.366	117,6	4.706	130,0	3.330	139,8	1.889	94,1
2011.	52.749	113,8	6.169	131,1	4.862	146,0	2.193	116,1
Napomena: Preseljenje na novu lokaciju u listopadu 2009. godine * Nepostojanje usluga								

Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2007.- 2011. godine

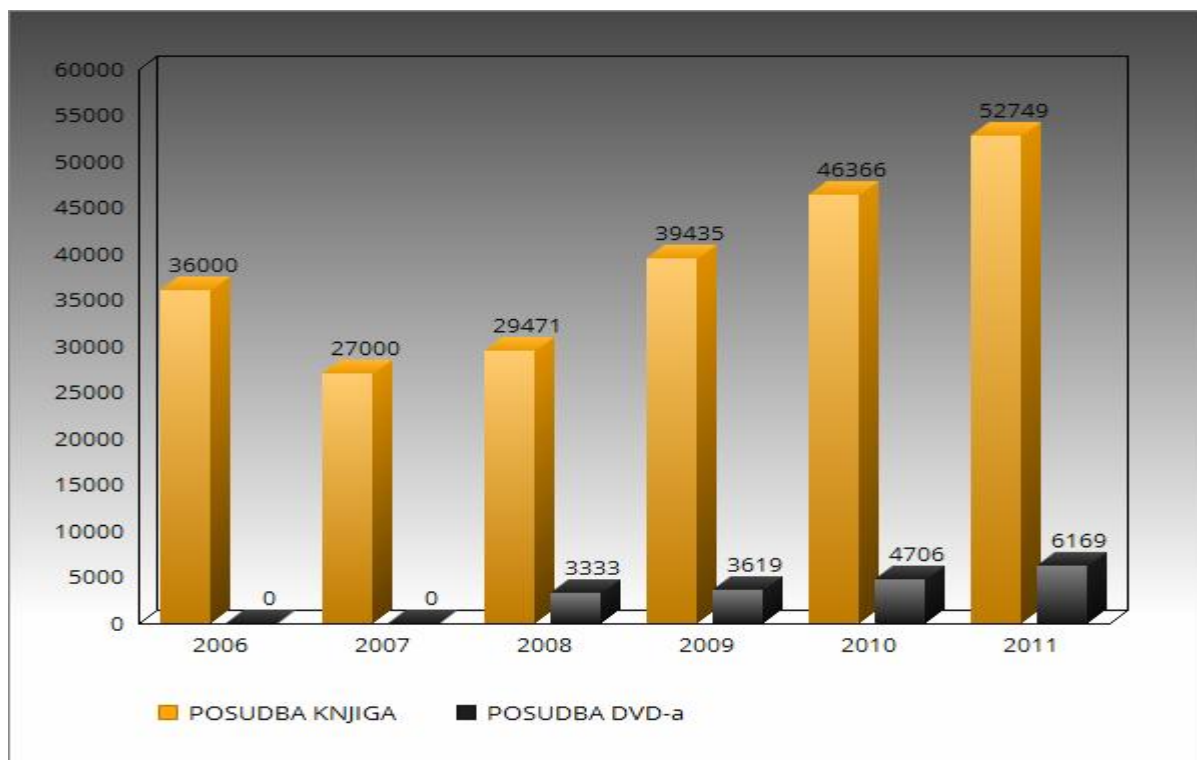
U 2009. godini treba uzeti u obzir da se prešlo sa sustava Medved na sustav Zaki te su statistike navedene godine izračunate kombinacijom podataka iz tih dvaju sustava, te da je Ogranak zbog preseljenja bio kratkotrajno zatvoren. Ukoliko promatramo posudbu knjiga u odnosu na prethodnu godinu u kojoj je Ogranak bio zatvoren punih dva mjeseca, vidimo porast od 33,8%. Kako bi dobili objektivniju sliku uspoređuje se odnos posudbe 2009. s posljednjom godinom kada je Ogranak u cijeloj godini bio otvoren (2006.) te se uočava realniji porast od 9,5%.

Usporedba posudbe DVD-a 2009. godine u odnosu na prethodnu 2008. godinu rezultira porastom za 8,6% što je posljedica obrađenih tek 29 novih jedinica, dok navedene usluge nije bilo u reprezentativnijoj 2006. godini pa nije moguća usporedba. Članstvo pokazuje porast od 18,8% u 2009. godini u odnosu na prethodnu, odnosno realnijih 1,4% u odnosu na cjelogodišnju otvorenost Ogranka 2006. godine.

Slijedeće godine (2010.) posudba knjiga raste za 17,6%, posudba DVD-a za 30%, korisnici interneta za 39,8% iako je broj članova manji za 5,9% u odnosu na prethodnu godinu, što je

moгуće s obzirom da je nakon prelaska na sustav Zaki korisnicima omogućena posudba građe u cijelom sustavu Gradske knjižnice Rijeka, te prezentirani brojevi mogu biti posljedica većeg broja posjetitelja budući je Ogranak smješten na dobroj lokaciji koja je prikladna za posjete brojnim korisnicima iz udaljenijih gradskih i prigradskih područja te osigurava veliki broj parkirnih mjesta.

Graf 5.: Promjene u posudbi knjiga i DVD-a u Ogranku „Zamet“ od 2006.- 2011. godine

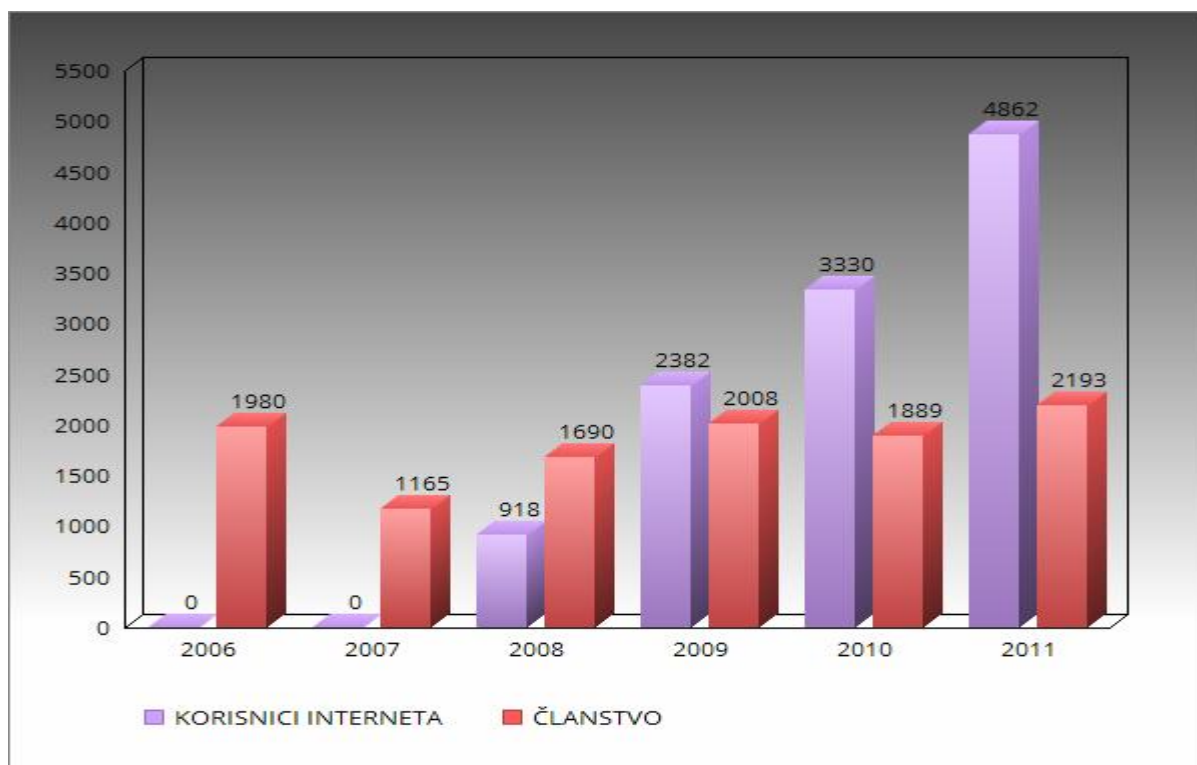

Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2006.- 2011. godine

Porast DVD- a iste godine rezultat je i obrađenih 122 novih jedinica, kao i činjenice da Ogranak na novoj lokaciji polako postaje središte života lokalne zajednice. Također, 2010. godine odvijala se akcija besplatnog ućlanjenja za nezaposlene u Mjesecu hrvatske knjige te je objektivna interpretacija uzroka pada ćlanstva u odnosu na prethodnu godinu nemoguća. Ostaje tek ćinjenica da su postojećić korisnici sustava GKR- a poćeli koristiti usluge Ogranka koji je lokacijom najpraktićnijiji te ima u ponudi nove usluge i programe.

Posljednje promatrane godine (2011.) posudba knjiga povećala se za 13,8%, posudba DVD- a za 31,1% što je posljedica pojaćane nabave, odnosno obraćenih 122 DVD- a u odnosu na prethodnu 2010. godinu. Ćlanstvo se također povećalo za 16,1%, a broj korisnika interneta za visokih 46%.

Graf 6.: Promjene u broju korisnika Interneta i članstvu u Ogranku „Zamet“ od 2006.- 2011. godine

Izvor: Skupne statistike Gradske knjižnice Rijeka 2006.- 2011. godine

Akcija besplatnog ućlanjena za djecu do sedam godina 2011. godine pokazuje se uspješnom i utječe na porast članstva zajedno sa svim ostalim čimbenicima poput adekvatnog prostora, bogatih programskih sadržaja, novih usluga i sl.

Progresivni rast korisnika interneta objašnjiv je činjenicom da je u novom prostoru koji svojom ukupnom površinom omogućuje razvijanje postojećih i kreiranje novih usluga, osigurano mjesto za dva računala, za razliku od bivšeg prostora Ogranka u kojem je postojalo samo jedno korisničko računalo za korištenje interneta.

Simptomatično je da su oba promatrana ogranka dvije godine prije otvorenja na novoj lokaciji bila zatvorena dulje razdoblje zbog preuređenja. Primjer je to stihijskog donošenja odluka o preseljenju na nove lokacije i dokaz nepostojanja jasne vizije od strane Osnivača koji prostore Knjižnici dodjeljuje na korištenje.

Prostori imaju bitnu ulogu u kreiranju budućih knjižničnih sadržaja. Nemoguće je graditi nove zbirke ili obogaćivati postojeće ukoliko za to ne postoje prostorni uvjeti. Moglo bi se reći da

postoji neraskidiva veza između funkcionalnih prostora, kvalitetnih usluga, dobro osmišljenih programa i aktivnosti i učestalosti korištenja usluga.

Za funkcioniranje knjižnice kao mjesta susreta i provođenja slobodnog vremena nije dovoljno imati samo ljubazne zaposlenike i bogate zbirke, već je potrebno osigurati i adekvatnu infrastrukturu u kojoj će se korisnici sa zadovoljstvom zadržavati.

U planiranju rasporeda pojedinih dijelova Ogranka poput kutka za predškolce, za mlade, mjesta za korištenje računala, čitaonice periodike te knjižničarskog pulta svoje su sugestije arhitektima dale knjižničarke Gradske knjižnice Rijeka.

Kako navodi Tadić (1994, p.168) „Svako planiranje izgradnje nove knjižnične zgrade (ili planiranje preinake postojeće) uključuje i dogovor o očekivanu vremenu njezina trajanja, fleksibilnosti i mogućnostima dodatna širenja te o posebnim prostornim zahtjevima s obzirom na unutarne prostorije i sigurnost građe.“

Referiranjem na tezu o potrebi vođenja računa o mogućnostima širenja knjižnica na primjeru Ogranka „Zamet“ u današnjem kontekstu može se vidjeti da je njegov „opstanak“ usprkos idealnim uvjetima koji vladaju posljednjih godina neizvjestan budući su spremište i prostor za korisnike već prepunjeni knjigama. Sadašnju situaciju moguće je riješiti ili traženjem većeg prostora ili izdvajanjem dijela fonda u spremišta koja će opet biti dislocirana kao što je to slučaj u većini odjela i ogranka Gradske knjižnice Rijeka kroz povijest.

Iako je nemoguće izračunati u kojem postotku novi prostori pridonose promjenama u korištenju usluga važno je osvijestiti da neadekvatni infrastrukturni uvjeti onemogućuju razvijanje i djeluju demotivirajuće na korisnike i zaposlenike. Planiranje i oblikovanje novih knjižničnih prostora treba ozbiljno shvatiti kako bi se izbjegle sve negativne posljedice infrastrukturne dekapacitiranosti.

Pozitivne promjene nakon preseljenja prikazane na analiziranim ograncima trebaju biti smjernica za borbu i lobiranje rukovoditelja, zaposlenika i korisnika knjižnica za dobivanjem većih, boljih i opremljenijih prostora koji će postati mjesta inspiracije i inovacije. Knjižnice će se jedino na taj način moći u potpunosti prilagođavati svim nastalim promjenama iz unutrašnjeg i vanjskog okruženja.

3.4. POSLJEDICE RAZDVAJANJA SREDIŠNJEG ODJELA

Šegota- Novak (2009, p. 16) ističe kako se o novoj Gradskoj knjižnici u Rijeci dugo sanja, još od integracije svih riječkih narodnih knjižnica u jedinstvenu ustanovu i od privremenog preseljenja središnjeg odjela u Palazzo Modello 1966. godine, gdje se i danas nalazi.

„Oblikovanje i uređenje prostora knjižnice trebalo bi proizlaziti u cijelosti iz korisničkih potreba. Sadržajno orijentirana knjižnica morat će ponuditi na jednom mjestu izbor građe prema prevladavajućem interesu korisnika u određenom okruženju, omogućiti upotrebu te građe i dostupnost informacijama na mreži, ugodan prostor sa svom potrebnom opremom za razmjenu informacija, gledišta i mnijenja te za druženje korisnika koje zanimaju ista ili slična područja znanosti i kulture.“ (Leban 2009, p. 122)

Nova zgrada Knjižnice trebala bi biti odraz svih vrijednosti kojima se Rijeka prezentira poput otvorenosti, tolerancije i multikulturalnosti. Brojni predstavljeni koncepti i perspektive njezina smještaja i oblikovanja rezultirali su konačnim prijedlogom lokacije na Klobučarićevom trgu 2002. godine, izrađenim idejnim projektom 2007. godine od kojeg se u konačnici odustalo 2012. godine.

Aspiracije prema izgradnji knjižnične infrastrukture koja udovoljava svim zahtjevima struke i potrebama zajednice kojoj pojedina knjižnica pripada obično su predmet brojnih rasprava čiji su zaključci kako je najveća kočnica njihove izgradnje kroničan nedostatak financijskih sredstava. Prema Zlatar (2008, p. 67) pitanja financiranja i infrastrukture nameću se kao temeljni problemi svakoga grada koji se otvaraju na razini načina raspodjele postojećih sredstava i na pitanju načina upravljanja postojećim objektima i prostorima.

Dugogodišnje iščekivanje nove Knjižnice i nepomicanje s mrtve točke do sredine 2015. godine dovele su do objektivnih sumnji knjižničara i cjelokupne zajednice o postojanju realne šanse njezine izgradnje. Pužar (2007, p. 8) ističe „Željati i sanjati mnogo i dobro, potom administrirati i organizirati te želje i snove, postaviti, arhitektonski ga (kao koncept) zaokružiti i najaviti njegovo oživotvorenje, graditeljsko utjelovljenje, otvorenje, važno je i dobro.“ Sve je nabrojane faze Knjižnica već nekoliko puta prošla, međutim posljednja, za sada, ostaje samo utopija.

Početkom 2015. godine dolazi do narušene statike u spremištu Središnjeg odjela za odrasle kao posljedice prekomjernog broja knjiga na mjestu koje je predviđeno za dvostruko ili čak trostruko manju težinu. Od travnja iste godine spremište nije u funkciji, odnosno sva građa smještena u njemu postaje korisnicima nedostupna. Korisnici su primorani koristiti druge odjele, ogranke i bibliobuse kako bi došli do željenih naslova, dok je do nekih primjeraka (osobito stručne literature) koje posjeduje samo Središnji odjel nemoguće doći.

Slijedom tih događaja u srpnju 2015. godine dolazi do razdvajanja Središnjeg odjela za odrasle na Središnji odjel publicistike koji je ostao u istom prostoru (Palača Modello) od 390 m² te Središnji odjel beletristike (Filodrammatica) koji je počeo djelovati u novo dobivenom prostoru od 374 m².

S ciljem da se analizira utjecaj urušavanja spremišta, odnosno razdvajanja publicistike i beletristike na korištenje usluga Knjižnice analiziraju se tri polugodišnja razdoblja, i to prvo polugodište 2016. godine u kojem svih šest mjeseci Odjel djeluje na dvije lokacije, 2015. godine kao razdoblja nedostupnosti knjiga iz spremišta, te 2014. godine kao vremena prije turbulentnih promjena.

Tablica 5.: Razlika u korištenju usluga u Središnjih odjela prije i nakon razdvajanja

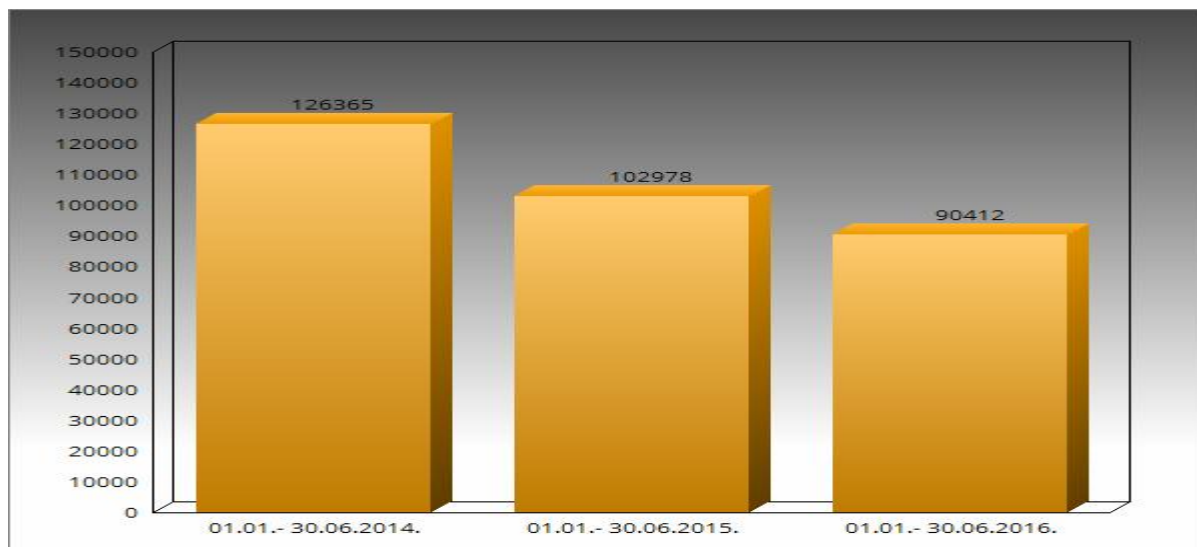
Razdoblje	Posudba knjiga	Indeks 2014.=100	Članstvo	Indeks 2014.=100
01.01.- 30.06.2014.	126.365	100,0	4.123	100,0
01.01.- 30.06.2015.	102.978	81,5	4.225	102,5
01.01.- 30.06.2016.	90.412	71,4	4.139	100,4
Napomena: 2016. posudba knjiga 25.555 Modello i 64.857 Filodrammatica, članstvo 1.934 Modello i 2.205 Filodrammatica Razdvajanje Središnjeg odjela 06.08.2015. godine				

Izvor: Polugodišnje statistike Gradske knjižnice Rijeka 2014., 2015. i sustava Zaki 2016. g.

Ukoliko se promatra koje je posljedice na posudbu knjiga imalo tromjesečno zatvaranje spremišta zbog narušene statike u prvoj polovici 2015. godine u odnosu na prethodno polugodište 2014. godine vidljivo je da se posudba knjiga smanjila za 18,5%. Članstvo je naraslo za malih 2,5% u odnosu na 2014. godinu kao posljedica akcije pedeset postotne umanjenje članarine za nezaposlene. Usprkos tom blagom povećanju članstva u Središnjem odjelu jer je ono najbliže HZZ- u u kojem nezaposleni trebaju podići potvrdu o nezaposlenosti i činjenice da se nalazi u središtu grada gdje je najveća frekvencija ljudi, prema padu posudbe

i nemogućnosti dolaska do traženih knjiga zaključuje se da je veliki dio korisnika učestalo koristio ogranke i bibliobuse u sustavu GKR- a u promatranom razdoblju.

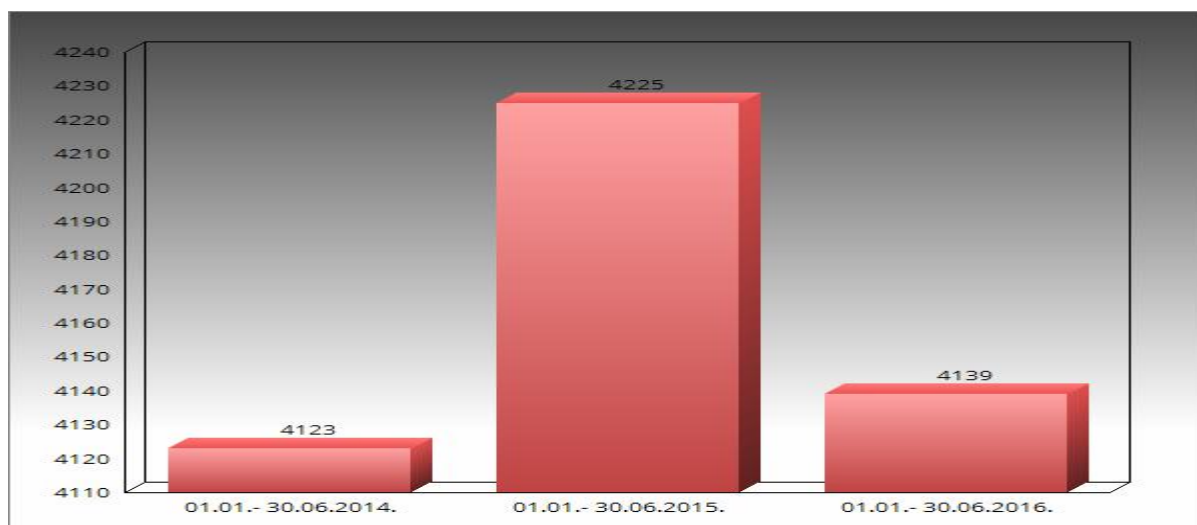
Graf 7.: Razlika u posudbi knjiga Središnjeg odjela prije i nakon razdvajanja

Izvor: Polugodišnje statistike Gradske knjižnice Rijeka 2014., 2015. i sustava Zaki 2016. g.

Posudba knjiga se u 2016. godini, dakle, u polugodišnjem razdoblju smještenosti odjela na dvije lokacije smanjila za 28,6% u odnosu na promatranu baznu godinu (2014.) u kojoj nije bilo prostornih promjena. Članstvo se iste godine povećalo tek za 0,4%, iako je i dalje aktivna akcija pedeset postotne umanjene članarine za nezaposlene.

Graf 8.: Razlika u broju članova Središnjeg odjela prije i nakon razdvajanja

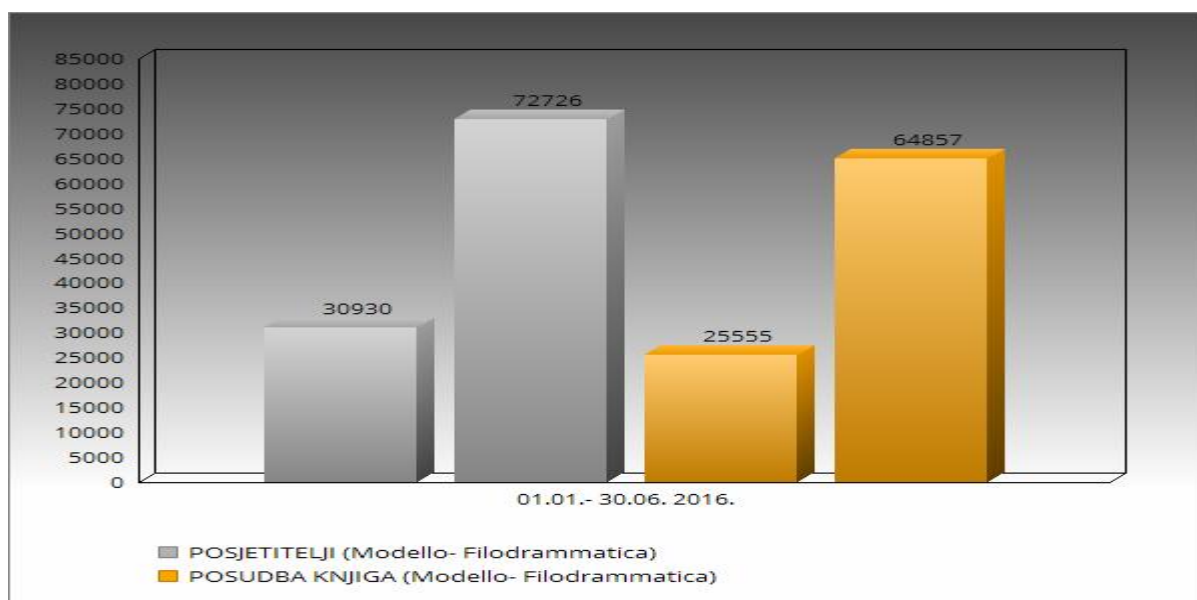

Izvor: Polugodišnje statistike Gradske knjižnice Rijeka 2014., 2015. i sustava Zaki 2016. g.

Na primjeru se vidi da je u polugodišnjem razdoblju 2015. i 2016. godine došlo da znatnog pada posudbe knjiga uz neznatno povećanje članstva koju bismo prije mogli nazvati stagnacijom s obzirom na postojanje spomenute akcije za nezaposlene. Na smanjenje posudbe knjiga negativan je utjecaj imalo razdvajanje Središnjeg odjela, kao i nedostupnost dolaska do knjiga iz spremišta.

Poznato je da korisnici učestalije posuđuju beletristiku u odnosu na publicistiku, te nije neobično da je Filodrammatica znatno frekventnija od Modella. Ukoliko se izračuna odnos posjetitelja (2016.) koji su prikazani na grafu 9. može se reći da je 70,2% posjetitelja Filodrammatice, te tek 29,8% posjetitelja Modella.

Graf 9.: Razlika u korištenju usluga Središnjih odjela u prvom polugodištu 2016. godine

Izvor: Statistike sustava Zaki za 2016. godinu

Negativan utjecaj razdvajanja najbolje se vidi u praksi. Brojniji korisnici ljubitelji beletristike dolazivši u Središnji odjel u Modellu prije razdvajanja posuđivali bi i pojedine naslove publicistike budući su svi bili smješteni u istom prostoru, osobito popularne naslove s tematskih izloga ili izloga s novim stručnim knjigama. Nažalost, u sustavu Zaki nije moguće izračunati odnos pojedinih signatura u polugodištu 2014. godine dok odjeli nisu bili razdvojeni, a osobito zbog činjenice da su u prostor Filodrammatice izuzev hrvatske, svjetske, južnoslavenske književnosti te književnosti na stranim jezicima, smješteni i eseji, pisma, antologije, narodne književnosti te stripovi. Vrijeme koje dolazi pokazat će u kojoj će mjeri korisnici prihvatiti razdvajanje ili će budućnost ipak dočekati u novoj Knjižnici.

4. INFRASTRUKTURNA PERSPEKTIVA GRADSKE KNJIŽNICE RIJEKA

„Narodne knjižnice u Hrvatskoj se ne projektiraju niti ne grade, već im se dodjeljuju nenamjenski prostori, a dovođenje takvih prostora u funkciju nije lako ni zahvalno, jer naši Standardi propisuju da se prostor mora planirati za sljedećih dvadeset godina predvidivog širenja knjižnice i povećanja fondova, a mi i prije ulaska u neki prostor znamo da je on nedovoljan.“ (Grošinić 2003, pp. 205- 6)

Gradska knjižnica Rijeka dio je takve statistike koja rezultira useljavanjem odjela i ogranaka u prostore koji prvotno nisu namijenjeni obavljanju njezinih temeljnih zadaća, a jedini projekt nove zgrade Knjižnice na Klobučaričevom trgu koji je u potpunosti bio koncipiran za rješavanje svih njezinih dugogodišnjih problema nije realiziran,

Nakon odustajanja od izgradnje Knjižnice na odgovarajućoj lokaciji u samom središtu grada, 2013. godine odlučeno je da se u ukupno 16.000 kvadratnih metara bivšeg kompleksa „Rikard Benčić“ planira smjestiti infrastrukturno deficitarne riječke ustanove- Gradsku knjižnicu Rijeka, Muzej moderne i suvremene umjetnosti i Muzej grada Rijeke, ali i ostale komercijalne sadržaje.

Projekt prenamjene i revitalizacije ex bloka Rikard Benčić predstavlja prekretnicu riječke kulture nakon Drugoga svjetskog rata, kojom se osim aktiviranja malog poduzetništva, kulturnih i kreativnih industrija stvara okosnica budućeg razvoja kulturnog turizma.

Gradskoj knjižnici Rijeka projektom se dodjeljuje „T- zgrada“ bruto površine 5.750 m² u koju bi se smjestili korisnički sadržaji te administracija. Ostali javni sadržaji kao što su book caffè, prostor za izložbe, prostor za radionice, specijalizirane zbirke i čitaonice, polivalentne dvorane te odjel za mlade, također su zamišljeni kao dio cjelokupnog Komplexa.

„Građevina je izgrađena u drugoj polovici 19. stoljeća za potrebe tvorničkog kompleksa za preradu duhana. Polovicom 20. stoljeća u građevine kompleksa, kao i u „T- zgradu“, uselila se novija tvornica za proizvodnju i popravak brodskih strojeva „Rikard Benčić“. Krajem 20. stoljeća propašću tvornice građevina je napuštena i prepuštena devastaciji i propadanju.“

(Elaborat zaštite okoliša uz zahtjev za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš za zahvat rekonstrukcije ex bloka „Rikard Benčić“ u Rijeci 2015, p. 13)

Predviđeni izvor financiranja je Operativni program za konkurentnost i koheziju 2014.- 2020. (bespovratna sredstva EU) kao i vlastiti doprinos prijavitelja i partnera u projektu. (Prenamjena i revitalizacija ex bloka Rikard Benčić u Rijeci, 2015.)

Važnost poticanja urbanog turizma, u gradu u kojem nije izgledan napredak proizvodne djelatnosti i razvoj industrije postaje imperativ, a usmjeravanje na kulturne sadržaje, komercijalizaciju i ekonomsku vrijednost umjetnosti i kulture jedini način za prosperitetnu budućnost grada kojemu bi naglasak na kulturni turizam trebao biti primarni cilj kulturne politike.

„Grad Rijeka je, uključujući i druge hrvatske gradove, predao u travnju 2015. godine prijavnu dokumentaciju za Europsku prijestolnicu kulture 2020. i time se službeno kandidirao za dobivanje ove prestižne titule. Prijavna dokumentacija, nastala nakon dvogodišnjeg intenzivnog rada na pripremi kandidature, daje odgovor na pitanje zašto Rijeka zaslužuje i treba naslov Europske prijestolnice kulture.“ (Predstavljena kandidatura Rijeke za EPK 2020, 2015)

Kandidaturom je predstavljena Ciglana kuća/ Brick house koja će biti realizirana suradnjom riječkih kulturnih ustanova- Gradske knjižnice Rijeka, Gradskog kazališta lutaka i Art- kina. Ciglana kuća je dio bivšeg bloka „Rikard Benčić“, a predstavlja simboličko predvorje svijeta kulture namijenjeno u prvom redu djeci do dvanaest godina starosti.

Dječja kuća zamišljena je kao mjesto namijenjeno edukaciji i odgoju djece kroz stvaranje, istraživanje, učenje i igru i bit će mjesto prožimanja kulture i tehnologije u kojemu razvijaju svoju kreativnost, vještine i sposobnosti.

„Program Ciglana kuća integrirat će nekoliko oblika umjetnosti i suvremenih oblika kreativnog izraza- književnost, film, izvođenje, vizualnu, glazbenu i multimedijску kulturu i pismenost u svim svojim suvremenim oblicima: čitalačku pismenost, računalnu pismenost, financijsku pismenost, medijsku pismenost, ekološku pismenost itd. Glavni cilj i namjera je izrada sadržaja koji odgovaraju potrebama djece u 2020. godini i potrebama sljedećih

generacija, uz istovremeno ispunjavanje edukativne uloge čiji je cilj izgradnja aktivnih i samosvjesnih građana, razvoj kreativnih vještina, poticanje istraživačkog duha i obrazovanje budućih kreatora i aktivnih sudionika hrvatskog kulturnog života.“ (Ciglena kuća/ Brick house 2015, p. 38)

Dobivanjem titule Europske prijestolnice kulture 2020. Rijeka dobiva priliku predstaviti svoj kulturni i kreativni potencijal izvan lokalnih i državnih granica. Novi prostor za kreiranje dječjih sadržaja u potpunosti će ukinuti sva dosadašnja ograničenja proizašla iz loših infrastrukturnih uvjeta.

U Nacrtu strategije kulturnog razvitka grada Rijeke (2013, p. 40) navodi se da će nova zgrada Knjižnice u okviru obnovljenog kompleksa „Rikard Benčić“ trajno riješiti problem prostornih kapaciteta kako s aspekta smještaja građe i pristupa istoj, tako i s aspekta radnih uvjeta za zaposlene. Knjižnična građa će biti bogatija i raznolikija te pristupačnija korisnicima. U novim prostorijama Knjižnica će moći pružati optimalne usluge svim kategorijama korisnika, uključujući i knjižnične usluge za djecu i mladež, pripadnike etničkih skupina, osobe s posebnim potrebama i dr.

Nakon zatvaranja Ogranka „Sušak“ 2008. godine Rijeka je izgubila knjižnicu na istočnom dijelu grada. Novi se Ogranak prema idejnom projektu planira smjestiti u Hrvatski dom „Vežica“ zajedno s Mjesnim odborom, društvenim centrom s Klubom umirovljenika i prostorom za udruge, višenamjenskom dvoranom, te ostalim komercijalnim sadržajima. Istočni dio grada 2016. godine dobio je novi Ogranak „Trsat“ u Dvorani Mladosti, primarno sportskoj dvorani predviđenoj za održavanje sportskih, kulturnih, poslovnih i zabavnih manifestacija.

Iščekivanje boljih vremena, odnosno osiguravanje financijskih sredstava za navedene projekte permanentno onemogućava njihovu realizaciju. Useljenje u nove prostore predstavlja priliku za novi početak, a prepoznavanje važnosti adekvatnijih i funkcionalnijih prostora od strane financijera postaje neophodno. Zaposlenici, korisnici, te cjelokupna zajednica nakon dugogodišnjeg iščekivanja nove zgrade Knjižnice zaslužuju konačnu realizaciju nekog od mnoštva započetih, ali neostvarenih projekata.

5. ZAKLJUČAK

Teorijske postavke o infrastrukturi kao bitnoj sastavnici za uspješno djelovanje knjižnica dokazuju kako su knjižnične zgrade predmet zanimanja brojnih stručnjaka koji se bave knjižničnom problematikom.

Usprkos značajnim promjenama koje su posljedica ubrzanog tehnološkog razvoja i potrebe za stvaranjem virtualnih knjižničnih prostora, tradicionalni fizički prostor i dalje ostaje okosnica efikasnog funkcioniranja i razvoja knjižnica.

Oscilacije u korištenju usluga Gradske knjižnice Rijeka iz analiziranih primjera ovisne su o brojnim unutarnjim i vanjskim čimbenicima koji onemogućuju precizno definiranje udjela koji se mogu pripisati infrastrukturnim promjenama.

Okolnosti unutar Knjižnice poput promjena pravilnika i operativnih sustava, sredstava za nabavu građe, revizija i preuređenja u pojedinim godinama, preslagivanja prioriteta, osmišljavanja novih usluga, programa i aktivnosti, frekvencije promotivnih aktivnosti, akcija umanjenih ili besplatnih članstava i sl., važni su čimbenici utjecaja na korištenje usluga Gradske knjižnice Rijeka.

Smanjenje, odnosno povećanje broja stanovnika, otvaranje ili zatvaranje knjižnica iz bliže okoline, medijski interes za Knjižnicu, gospodarska situacija, nepredvidive korisničke potrebe, pa čak i vremenske prilike mogu biti vanjski čimbenici utjecaja na korištenje usluga Knjižnice.

Usprkos uzimanja u obzir svih potencijalnih utjecajnih čimbenika i nemogućnosti definiranja točnog udjela koje infrastruktura ima na promjene u korištenju usluga iz analiziranih primjera vidljivo je da nakon preseljenja na nove lokacije dolazi do porasta korištenja promatranih usluga.

Oscilacije u posudbi DVD-a posljedica su smanjene nabave u godinama koje su uslijedile nakon otvorenja, dok su povremene oscilacije u članstvu rezultat nove mogućnosti korištenja svih odjela, ogranaka i bibliobusa nakon uvođenja sustava Zaki bez potrebe za izrađivanjem

dodatnih iskaznica. Povećanje posudbe knjiga zasigurno je uzrokovano povećanim brojem posjetitelja novih lokacija nakon preseljenja.

Na temelju analiziranih statistika može se zaključiti kako su fizički prostori neosporno važan element za uspješno funkcioniranje knjižnica što je dokazivo tendencijom rasta većine promatranih parametara.

Veći, kvalitetniji i opremljeniji prostori pružaju mogućnost za razvijanje novih usluga i programa koje nije bilo moguće ostvariti u neprimjerenim prostornim uvjetima, olakšavaju privlačenje novih korisnika te postaju mjesta susreta u zajednici.

Knjižnice se najčešće smještaju u zgrade koje su prvotno imale neku drugu namjenu ili svrhu. Time one useljavaju u nefunkcionalne i neadekvatne prostore u kojima je obavljanje redovne knjižnične djelatnosti ograničeno, a ponekad i u potpunosti onemogućeno.

Teoretski, infrastrukturna perspektiva Gradske knjižnice Rijeka djeluje vrlo obećavajuće. Dugogodišnja stremljenja rukovoditelja, zaposlenika, korisnika i cijele zajednice o novoj zgradi Knjižnice trebala bi konačno postati stvarnost u godinama koje dolaze.

Nova zgrada Knjižnice u „T- zgradi“ bivšeg bloka „Rikard Benčić“, Ciglena kuća/ Brick house kao dio projekta Europske prijestolnice kulture 2020., te novi Ogranak na istočnom dijelu grada u sklopu Hrvatskog doma „Vežica“ projekti su čijom bi realizacijom Gradska knjižnica Rijeka rješila sve svoje dugogodišnje infrastrukturne probleme.

Obustavljanje, odustajanje, odgađanje, kašnjenje i nerealizacija, samo su neki od termina koji se odnose na većinu dosadašnjih infrastrukturnih projekata povezanih uz Gradsku knjižnicu Rijeka. Pristupanje svim idejnim rješenjima s određenom skepsom rezultat je zrelog promišljanja koje je nastalo na temelju viđenih proceduralnih propusta, promjena urbanističkih planova, narušenih statika, neodovoljnih financijskih sredstava te ostalih prepreka njihovoj konačnoj realizaciji.

Trenutak kada će Knjižnica dočekati završnu fazu izgradnje nove zgrade zasigurno će ostati zabilježeno kao prijelomni trenutak riječke kulture koji će se prepričavati generacijama.

LITERATURA

KNJIGE:

- 1) Berndtson, M. 2009. 'Promijenjena uloga fizičkog prostora knjižnice', *Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost: koncepti, arhitektura, tehnologija: zbornik radova: Lovran, 3.-6. listopada 2007.*, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka.
- 2) Biškupić, B. 2009, 'Kako smo mijenjali knjižnični zemljovid. Za boljitak hrvatskoga knjižničnog sustava', *Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost: koncepti, arhitektura, tehnologija: zbornik radova: Lovran, 3.-6. listopada 2007.*, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka.
- 3) Bussmann, I. 2009, 'Narodna knjižnica budućnosti- mjesno središte obrazovanja, učenja i socijalne inkluzije', *Slobodan pristup informacijama: 9. okrugli stol: zbornik radova*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb.
- 4) Bužleta, N. 2015, 'Vrednovanje knjižničnih prostora: primjer narodnih knjižnica Istre', *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova/ 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.
- 5) Čapo J. i Gulin Zrnić V. 2011, 'Oprostranjavanje antropološkog diskursa. Od metodološkog problema do epistemološkog zaokreta', *Mjesto, nemjesto: interdisciplinarna promišljanja prostora i kulture*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Institut za antropološke in prostorske študije, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zagreb, Ljubljana.
- 6) Gorman, M. 2006, *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb.
- 7) Grošinić, A. 2003, 'Izgradnja i opremanje narodnih knjižnica- hrvatska iskustva', *Narodne knjižnice u novoj Europi: utjecaj globalizacije i informatizacije na narodne knjižnice u tranzicijskim zemljama: zbornik radova= Oeffentliche Bibliotheken in einem neuen Europa: der Einfluss der Globalisierung und der Informationstechnik auf die Oeffentlichen Bibliotheken in der Transformationslaendern: Konferenzbeitraege= Les bibliotheques publique dans la nouvelle Europe: l'influence de la globalisation et de l'informatisation sur le bibliotheques dans les pays en transition: recueil des communications*, Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, Zagreb.
- 8) Leban, V. 2009, 'Knjižnice u doba virtualnih prostora', *Narodne knjižnice za*

- sadašnjost i budućnost: koncepti, arhitektura, tehnologija: zbornik radova: Lovran, 3.-6. listopada 2007.*, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka.
- 9) Mišković, D. 2013, *Istraživanja u kulturi*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
 - 10) *Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga 2003*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb.
 - 11) Niegaard H. 2007, 'Reinventing the Physical Library: Libraries in a New Context', *IFLA library building guidelines: developments and reflections*, K. G. Saur, Munchen.
 - 12) *Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu : projektni zadatak za idejno rješenje 2007*, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka.
 - 13) Pužar, A. 2007, 'Divlji potoci i novo korijenje', *Grad i knjižnica: projekt nove gradske knjižnice u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka.
 - 14) Surma Szabo, V. 2015, 'Gradska knjižnica Vukovar- prostornom osmišljenošću do programske uspješnosti', *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova/ 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.
 - 15) Šegota- Novak M. 2007, 'Knjižnica- pejzaž znanja i mjesto otvorenosti', *Grad i knjižnica: projekt nove gradske knjižnice u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka.
 - 16) Šegota- Novak, M. 2009, 'Nova kartografija Klobučarićeva trga. Projekt nove zgrade Gradske knjižnice Rijeka', *Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost: koncepti, arhitektura, tehnologija: zbornik radova: Lovran, 3.-6. listopada 2007.*, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka.
 - 17) Tadić, K. 1994, *Rad u knjižnici*, Naklada Benja, Opatija.
 - 18) Velagić, Z. 2015, 'Povijesnost koncepcije knjižničnoga trećeg prostora', *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova/ 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb.
 - 19) Woodward, J. 2010, *Countdown to a new library: managing the building project: American Library Association*, Chicago.
 - 20) Zlatar Violić, A. 2010, 'Knjižnice- prostori javnosti i komunikacije', *Slobodan pristup informacijama: 9. okrugli stol: zbornik radova*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb.
 - 21) Zlatar, A. 2008, *Prostor grada, prostor kulture, Eseji iz kulturne politike*, Naklada Ljevak, Zagreb.

ČLANCI:

- 22) Jochumsen H., Hvenegaard Rasmussen C. i Skot-Hansen D. 2012, 'The four spaces – a new model for the public library', *The four spaces- a new model for the public library*, New Library World, vol. 113, no. 11/12 pp. 586- 597., pogledano 28.09.2016., online: <https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/nphproxy.cgi/en/00/http/www.emeraldinsight>
- 23) Mesić, Đ. 1991, 'Narodna knjižnica- prilog određenju pojma', *Journal of Information and Organizational Sciences*, no.15, pp. 145- 149, pogledano 28.09.2016., online: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=118838
- 24) Zverevich, V. 2012, 'Real and virtual segments of modern library space', Library Hi Tech News, *Library Hi Tech News*, vol. 29, no. 7, pp. 5- 7., pogledano 28.09.2016., online: <https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/pnhproxy.cgi/en/00/http/www.emeraldinsight>

INTERNETSKI IZVORI:

- 25) *Ciglena kuća/ Brick house* 2015, pogledano 28.09.2016., online: http://www.rijeka2020.eu/wpcontent/uploads/2016/03/ri2020_ciglena_ku
- 26) *Elaborat zaštite okoliša uz zahtjev za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš za zahvat rekonstrukcije ex bloka „Rikard Benčić“ u Rijeci* 2015, Grad Rijeka, Odjel gradske uprave za kulturu. pogledano 28.09.2016., online: http://www.mzoip.hr/doc/elaborat_zastite_okolisa_333.pdf
- 27) Kovačević, J. 2016., 'Narodne su knjižnice postale treći prostor življenja', *Moderna vremena*, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.mvinfo.hr/clanak/jasna-kovacevic-narodne-su-knjiznice-postale-treci-prostor-zivljenja>
- 28) *Nacrt strategije kulturnog razvitka grada Rijeke* 2013, pogledano 03.10.2016., online: www.rijeka.hr/fgs.axd?id=66402
- 29) *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 2001. godine*, Državni zavod za statistiku, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.dzs.hr/>
- 30) *Ogranak Gradske knjižnice Rijeka u novom prostoru* 2007, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.rijeka.hr/>
- 31) *Otvoreni novi prostori Knjižnice i Mjesnog odbora na Zametu* 2009, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.rijeka.hr/OtvoreninoviProstoriKnjiznice>
- 32) *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine*, Državni zavod za statistiku, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/>
- 33) *Predstavljena kandidatura Rijeke za EPK 2020*, 2015., pogledano 28.09.2016., online:

<http://www.rijekadanas.com/predstavljena-kandidatura-rijeke-za-epk-2020/>

- 34) *Prenamjena i revitalizacija ex bloka Rikard Benčić u Rijeci*, 2015, pogledano 28.09.2016., online: <http://www.rijeka.hr/GradskaKnjiznicaI>
- 35) *Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* 1999, Zakon o knjižnicama, »Narodne novine«, broj 105/97. i 5/98., pogledano 28.09.2016., online: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>

OSTALI IZVORI:

- 36) *Polugodišnje statistike za 2014. godinu*. Gradska knjižnice Rijeka.
- 37) *Skupne statistike za 2005. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 38) *Skupne i polugodišnje statistike za 2006. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 39) *Skupne i polugodišnje statistike za 2007. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 40) *Skupne statistike za 2008. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 41) *Skupne statistike za 2009. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 42) *Skupne statistike za 2010. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 43) *Skupne statistike za 2011. godinu*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 44) *Statistike Referentnog tjedna za 2015. godinu*, Gradska knjižnica Rijeka.
- 45) *Statistike sustava Zaki 2015- 2016*, Gradska knjižnice Rijeka.
- 46) *Strateški plan Gradske knjižnice Rijeka 2013. – 2015.*, 2012., Gradska knjižnica Rijeka.

POPIS TABLICA

Redni broj	Naslov tablice	Stranica
1	Promjene raspoloživog prostora Knjižnice u posljednjem desetljeću u m ²	11
2	Učestalost korištenja usluga u Ogranku „Drenova“ od 2005.- 2009. godine	15
3	Razlika u korištenju usluga u Ogranku „Drenova“ za drugo polugodište prije i nakon preseljenja	19
4	Učestalost korištenja usluga u Ogranku „Zamet“ od 2007.- 2011. godine	22
5	Razlika u korištenju usluga u Središnjih odjela prije i nakon razdvajanja	27

POPIS GRAFIKONA

Redni broj	Naslov grafikona	Stranica
1	Promjene ukupne površine GKR-a u posljednjem desetljeću	12
2	Promjene u posudbi knjiga i DVD- a u Ogranku „Drenova“ od 2005.- 2009. godine	16
3	Promjene u broju korisnika interneta i članstvu u Ogranku „Drenova“ od 2005.- 2009. godine	17
4	Razlika u korištenju usluga u Ogranku „Drenova“ za drugo polugodište prije i nakon preseljenja	19
5	Promjene u posudbi knjiga i DVD-a u Ogranku „Zamet“ od 2006.-	23

2011. godine		
6	Promjene u broju korisnika Interneta i članstvu u Ogranku „Zamet“ od 2006.- 2011. godine	24
7	Razlika u posudbi knjiga Središnjeg odjela prije i nakon razdvajanja	28
8	Razlika u broju članova Središnjeg odjela prije i nakon razdvajanja	28
9	Razlika u korištenju usluga Središnjih odjela u prvom polugodištu 2016. godine	29
